

Bisdom

BREDA

NB

K.B. 8 juni 1993,
nr. 93.003091

In keel een lelie, vergezeld van drie schuinkruisjes, alles van zilver. Het schild gedekt met een gouden, met edelstenen bezette mijter, waarvan ter weerszijden van het schild twee gouden, van keel gevoerde linten met gouden franje afhangen, de uiteinden beladen met een breedarmig kruisje van keel; achter het schild, schuingekruist, een gouden kromstaf, de krul naar buiten gericht, en een gouden, met edelstenen bezet kruis met liliëvormige uiteinden.

Diploma
17 oktober 1994

f 800,-

Wij Beatrix, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz. enz.

No. 93. 003091

Op de voordracht van Onze Minister van Binnenlandse Zaken van 28 mei 1993, nr. FBA93/1097, directoraat-generaal Openbaar Bestuur;

Gelezen het verzoek van de bisschop van Breda van 5 april 1993, tot verlening van een wapen aan het bisdom Breda;

Gelet op het besluit van de Soevereine Vorst van 24 december 1814, nr. 32, en het Koninklijk besluit van 23 april 1919, Stb. 181;

Gezien het advies van de Hoge Raad van Adel;

HEBBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

Aan het bisdom Breda een wapen te verlenen, waarvan de beschrijving luidt als volgt:

"In keel een lelie, vergezeld van drie schuinkruisjes, alles van zilver. Het schild gedekt met een gouden, met edelstenen bezette mijter, waarvan ter weerszijden van het schild twee gouden, van keel gevoerde linten met gouden franje afhangen, de uiteinden beladen met een breedarmig kruisje van keel; achter het schild, schuingekruist, een gouden kromstaf, de krul naar buiten gericht, en een gouden, met edelstenen bezet kruis met lelievormige uiteinden".

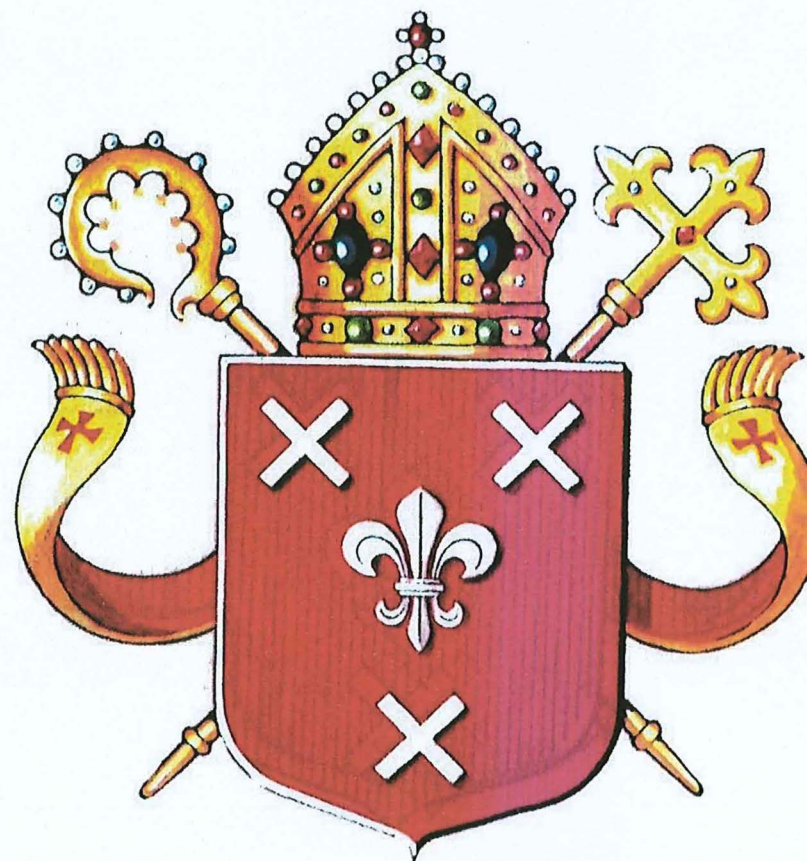
Onze Minister van Binnenlandse Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit.

's-Gravenhage, 8 juni 1993

Beatrix

DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN

Paraaf

trum een belangrijke functie voor de katholieke gemeenschap te Laren en omgeving.

Sinds de 11de eeuw zijn er kerken in Laren die gewijd zijn aan St. Johannes de Doper. Na de bouw van een kapel in de 11de eeuw wordt een kruiskerk gebouwd op dezelfde plaats op het St. Janskerkhof, die later vanwege de reformatie gesloopt wordt. De inmiddels tot kerk uitgroeide kapel in de dorpskom wordt dan ingericht voor de protestantse eredienst.

De in 1845 gebouwde waterstaatskerk aan de brink maakte in 1925 plaats voor de huidige kerk, die gebouwd werd o.l.v. architect W. Riele. Kosten noch moeite werden gespaard t.a.v. het interieur. De kunstenaars L. Brom (o.a. St. Johannes), P.C. de Moor (wandschilderingen), H. Bijvoet (glas-in-loodramen) en anderen droegen bij aan de verrijking van de kerk. Dat Laren een kunstenaarsdorp is straalde toen reeds af op het interieur van de basiliek. De zgn. St. Jansprocessie die jaarlijks op 24 juni naar de kapel op het St. Janskerkhof gehouden wordt legt het verband tussen de basiliek en de oude vestigingsplaats van de eerste kapel te Laren. De religieuze beleving van de katholieke gemeenschap van Laren en de regio heeft er toe geleid dat deze nog vrij jonge kerk in 1937 tot basiliek verheven werd.

De heraldische bekroning vond plaats door de wapenverlening bij Kon. Besluit d.d. 8 juni 1993 nr. 93.003071.

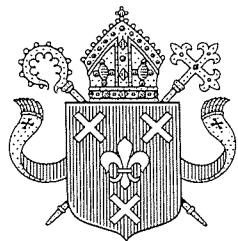
Literatuur:

J.J.M. Timmers, Christelijke symboliek en iconografie (Houten 1978).
J.H. Keuzenkamp, Gemeentewapens in Nederland ('s-Gravenhage 1989).
Kl. Sierksma, De gemeentewapens van Nederland (Utrecht 1962²).
Otto Wimmer, Kennzeichen und Attribute der Heiligen (Innsbruck 1978).

Ir. A. DAAE

Het wapen van het bisdom Breda

Bij Kon. Besluit nr. 93.003091 is aan het bisdom Breda op 8 juni 1993 een wapen verleend. Na het bisdom Groningen is dit het tweede bisdomswapen dat opgenomen is in het wapenregister van de Hoge Raad van Adel. Het Centrum voor Kerkelijke Heraldiek te Groningen ontwikkelde een aantal alternatieven waarna uiteindelijk gekozen werd voor het hierna beschreven wapen.

De omschrijving luidt: „In keel een lelie, vergezeld van drie schuinkruisjes, alles van zilver. Het schild gedekt met een gouden, met edelstenen bezette mijter, waarvan ter weerszijden van het schild twee gouden, van keel gevoerde linten met gouden franje afhangen, de uiteinden beladen met een breedarmig kruisje van keel; achter het schild, schuingekruist, een gouden kromstaf, de krul naar buiten gericht, en een gouden,

met edelstenen bezet kruis met liliëvormige uiteinden”.

Naast het wapen werd voor kerkelijk en administratief gebruik een tweetal zegels ontworpen en naar Zweeds voorbeeld een bisdomsvlag, om een eigen identiteit te tonen bij kerkelijke feesten.

Het huidige bisdom Breda beslaat het westelijke deel van Brabant en het van het bisdom Utrecht afgesplitste voormalige bisdom Middelburg. Dit bisdom was in 1559 opgericht als gevolg van het

concordaat tussen paus Paulus IV en koning Philips II. Middelburg kon bogen op een grote en bekende abdij waarvan de abt *Nicolaas van Burcht (de Castro)* in 1559 als eerste bisschop van Middelburg werd gewijd door de bekende kardinaal *Granvelle*, aartsbisschop van Mechelen. De stad Breda behoorde vóór 1559 tot het bisdom Luik, en na 1559 tot het bisdom Antwerpen.

Het huidige bisdom Breda werd opgericht in 1853, bij het herstel van de Rooms Katholieke hiërarchie in Nederland. In recente tijd is de provincie Zeeland bij het bisdom Breda gevoegd sedert de instelling van het bisdom Rotterdam.

De patroonheilige van het bisdom Breda is Onze Lieve Vrouw ten Hemelopneming. Zij wordt afgebeeld op een wolk of een maansikkel, doch soms ook met het Kind Jesus op de arm! In 1923 toont het bisdomsblad „Sancta Maria” een bisdomswapen: Maria met het Kind Jesus op de arm op een maansikkel vergezeld van de drie schuinkruisjes van de stad Breda, alles op een veld van keel. Duidelijk is dat hier een zegelbeeld gebruikt is in combinatie met het wapen van de stad Breda, in dit geval géén Maria ten Hemelopneming.

Bij het ontwerp kon gebruik gemaakt worden van verscheidene mogelijkheden, aansluiting zoekend bij de historie op basis van zo grootst mogelijke eenvoudige symboliek: de lelie, die geldt als symbool van Maria, de kruisjes, de dubbelgetranste burcht van Middelburg, de kleur van beide wapenschilden (keel), het wapen van de abdij (gepaald van zes stukken, goud en keel), en een gekanteelde muur als symbool voor de beide steden Breda en Middelburg. Voldoende ingrediënten voor diverse wapenstudies.

Op basis van de voorhanden zijnde gegevens zijn de volgende mogelijkheden onderzocht:

a. Een zilveren lelie met drie gouden kruizen op een schild van kleur 1-2-1.

b. Een zilveren lelie met twee gouden kruizen en een dubbelgetranste burcht 1-2-1.

c. Gekanteeld doorsneden, I een lelie, II drie schuinkruizen 2-1

d. Gekanteeld doorsneden, I een lelie, II twee schuinkruizen en een dubbel getranste burcht, 2-1.

Daar deze combinaties een wapen opleverden dat in tegenstelling was met de gezochte eenvoud, werd gestreefd naar beperking. Dit leidde tot een ontwerp met een lelie van zilver op azuur en een gekanteelde schildvoet van goud, gemetseld van sabel. Ofschoon dit een fraai en symbolisch sterk wapen was, kon het echter op elk bisdom slaan, en was het derhalve niet karakteristiek voor het bisdom Breda.

Zoals het vaak het geval is, voldeed de eerste keuze toch als de beste, zij het in gewijzigde opstelling van één kleur en één metaal. De lelie verhuisde naar het hart van het schild, de schuinkruizen naar het schilhoofd en de schildvoet, 2-1, alles van zilver op een veld van keel. Door deze Y-vormige compositie is een geestelijk wapen verkregen van een zelfde eenvoud als de wapens van de bisdommen Utrecht, Roermond, Groningen, Haarlem, 's-Hertogenbosch, en het titulair bisdom Maastricht.

De uiterlijke versierselen van een bisdomswapen zijn de mitra pretiosa, een met edelstenen bezette gouden mijter, een gouden bisschopsstaf met een naar buiten gekeerde krul, duidend op de symboliek dat 's bisschops territorium rond hem heen is, in tegenstelling tot de abtsstaf die naar binnen is gericht, duidend op de beslotenheid van de abdij. Het andere attribuut is een gou-

DNL 112 (1995)

N-2 1995 (92) 4-6 nr

en, met edelstenen bezet voordraagkruis met lielevormige uit-
tinden.

In tegenstelling tot het liturgisch gebruik van diverse soorten
kruisen, worden deze in de heraldiek gebruikt ter onderscheiding.
De gouden mitra pretiosa voorbehouden aan de bisdommen,
de eveneens gouden mitra auriphrygiata aan de direct onder de
kruisen staande abdijen, en de zilveren mitra simplex aan de overige
abdijen.

In de historie werd het minder nauw genomen met de rangon-
derscheidingsteken van de prelaten, die zich dienden te onder-
scheid door de kleur van hun hoeden en het aantal kwasten om
hun wapenschild. Diverse pausen hebben ingegrepen en orde
geschapen in uit de hand gelopen situaties. Als voorbeeld vindt
men in de „Zelandia Illustrata” de wapens van de abten en bis-
chop van Middelburg met hoeden met resp. twee rijen en vier
rijen kwasten: momenteel de rang van deken en aartsbisschop.

Over het kruis bestaat een hardnekkig misverstand: vaak wordt
het aangeduid met processiekruis. Dit kruis gaat echter direct
verooraf aan pauselijke legaten, patriarchen en aartsbisschoppen, bij
kerkelijke evenementen. Ofschoon het aan bisschoppen niet is toe-
estaan dit kruis te gebruiken in liturgische zin, wordt het wel
gebruikt in de heraldiek, een bisdom en bisschop betreffend. Dit
kruis wordt voordraagkruis genoemd, een weinig fraaie en moei-
lijk vertaalbare term uit het Duits, „Vortragskreuz”. Een proces-
siekruis dient voor kerkelijke processies en kan als stuk op een
schild voorkomen. Als uiterlijk onderscheidingsteken komt het
niet voor.

Een kruis met een dubbele balk (de bovenste balk herinnert aan
het bord met het opschrift I.N.R.I. boven de gekruisigde Christus),
komt echter in de Latijnse wereld alleen voor in de heraldiek waar
het de wapens betreft van prelaten die aartsbisschop zijn. Het kruis
met de drie balken t.b.v. de pauselijke waardigheid kan naar het
oorsprong (heraldische) fabelen verwezen worden, en komt derhalve
niet zodanig niet voor.

Het fraaie abdijswapen van Middelburg bleef helaas buiten
beschouwing evenals de dubbelgetranste burcht van de stad. Deze
symbolen zijn zeker waard aan bod te komen in een wapen wan-
neer Middelburg in aanmerking komt als zetel voor een titulair
bisschop zoals het titulaire bisdom Maastricht.

Ir. A. DAAE

VRAGEN EN ANTWOORDEN

Otten/Huslij (1974, 288). Gevraagd aanvullingen en verbeterin-
gen, ook ogenschijnlijk onbelangrijke, op de twee volgende frag-
menten, die deels een antwoord vormen op mijn in 1974 gestelde
vraag Otten-Huslij. Aanvullende biografische gegevens van alle
hierna genoemde personen - zo mogelijk met vindplaatsen in
archivalia en literatuur - zijn eveneens zeer welkom. (De opgaven
uit de rechterlijke archieven berusten merendeels op aantekenin-
gen van wijlen de heer C. van Heijcop ten Ham. De genoemde
teksten heb ik niet geraadpleegd.)

A

I. *Otto Otten* (misschien zoon van Willem Otten en Stijntien
Andries en dan ged. Doesburg 28 okt. 1655), tr. Zeddam 31 juli
1681 *Catharina van Duisborch (Doesborch)*, dr. van Jan van
Doesburgh (Duysborch), gasthuismeester te Doetinchem, en Ech-
berta Frölix (Egberta Frolicks).

DTB Zeddam, trouwboek: 31 juli 1681 (trouwdag) attestatie naar Does-
burg (ds. Wilhelmus ter Stall) en van Deutekum (ds. Jan Piscator) voor
Otto Otten en *Caterina van Duisborgh*.

Recht. archief Doetinchem, inv.nr. 87 (gerichtssignaat 1688-1701), fol.
194r (199r?) en 255r (1695, 1697): dr. *Bernhardt Cremer*, secretaris van
de stad Zutphen, ageert tegen *Echberta Frölix*, weduwe van wijlen (*Jan*)
van Doesburgh, gasthuismeester, wier kinderen zijn *Catharina*, gehuwd
met *Otto Otten*, en *Maria van Doesburgh*, gehuwd met *Hermannus Fre-
ricksen*.

Ibidem, inv.nr. 89 (gerichtssignaat 1708-1714) fol. 353 (1713): *Otto*
Otten, wiens kinderen *Jan* en *Aelbert* (beiden mondig) en *Eghberta Maria*
(onmondig). Tante van de kinderen was *Maria van Duisborgh* zaliger.

Ibidem, inv.nr. 90 (gerichtssignaat 1714-1722) fol. 79r (10 april 1690):
Otto Otten, gehuwd met *Catharina van Duisborch*, heeft een schuld aan
Willem Roeland.

Ibidem, inv.nr. 528 (protocol volontaire akten 1683-1711), p. 264 (22
mei 1696): dr. *Bernhardt Cremer*, secretaris te Zutphen, gehuwd met *Hen-
rietta Brantius*, heeft een vordering op *Otto Otten*, gehuwd met *Catharina*
van Doesborch.

Ibidem, inv.nr. 529 (protocol volontaire akten 1711-1731), p. 173
(1717): noemt *Otto Otten*, gehuwd met *Catharina van Doesborch*, en hun
zoon *Aelbert Otten*.

Ibidem, inv.nr. 529, p. 303 (1721) en 356 (1722): noemt *Otto Otten*
gehuwd met *Catharina van Duisborch*, beiden oud, en hun kinderen *Jan*
Otten, *Aelbert Otten* en *Egberta Maria Otten*, weduwe van *Wilhelmus Wil-
deman* en thans gehuwd met *Jacobus Anckersmith*.

Recht. archief Landdrostambt Zutphen, inv.nr. 645 (1715-1726), fol.
299r (9 febr. 1723): *Jan Otten*, *Albert Otten*, gehuwd met *Anna Henrica*
Husselij, en *Egberta Maria Otten*, gehuwd met *Jacobus Ankersmid*,
transporteren aan hun oom *Hermannus Frerichsen* de halvescheid van de
Koekamp en de stukken land in de Voeseler Enck (kerspel Hengelo),
welke landerijen wijlen de echtelieden *Jan van Duysborch* en *Egberta*
Frolicks gekocht en bezeten hebben.

Misschien heeft de volgende akte met deze familie te maken:

Recht. archief Arnhem, Geopende testamenten van Doetinchem (1719):
Otto Otten 17 jan. 1719 bezitter van een hof vóór de Homborger poort te
Doetinchem.

Uit dit huwelijk (o.a.):

1. *Jan*, volgt IIa.
2. *Aalbert*, volgt IIb.
3. *Bartha Maria*, volgt IIc.

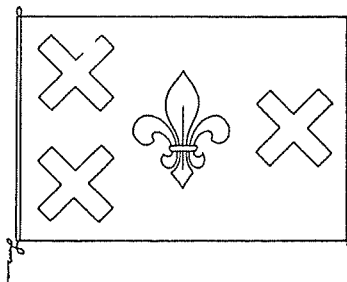
IIa. *Jan Otten*, in 1713 mondig, tr. *Anna Catharina Kruls (Anna*
Catrina Cruls).

Uit dit huwelijk:

1. *Josina Maria*, ged. Doetinchem 5 maart 1724.
2. *Gerharda Catrina*, ged. Doetinchem 1 sept. 1726.
3. *Otto Harmen*, ged. Doetinchem 9 nov. 1727.
4. *Gerrit Jan*, ged. Doetinchem 10 mei 1730.
5. *Gerrit Willem*, ged. Doetinchem 10 mei 1730, tweeling met
voorgaande.
6. *Geertruid Anna*, ged. Doetinchem 27 febr. 1733.

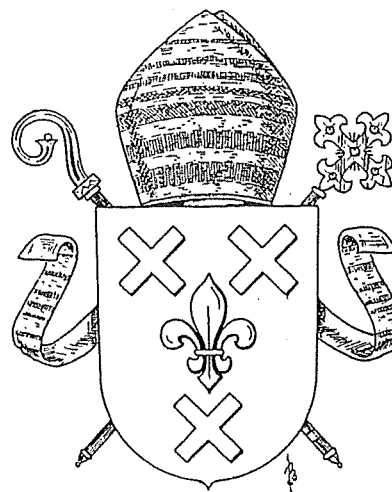

B

R

E

D

A

Vlag, en ook wapen

Het bisdom Breda is als eerste bisdom in Nederland overgegaan tot invoering - naar Zweeds voorbeeld - van een vlag. Er werd ook een bisdomswapen ingevoerd. Wapen en vlag werden ontworpen door het Centrum voor Kerkelijke Heraldiek te Groningen.

MARCEL VAN WESTERHOVEN

Bij Koninklijk Besluit nr. 93.003091 van 8 juni 1993 werd aan het bisdom Breda een wapen verleend. Alleen het bisdom Groningen had al een officieel bij Koninklijk Besluit verleend wapen.

De officiële omschrijving van het wapen van het bisdom Breda luidt: "In keel een lelie, vergezeld van drie schuinkruisjes, alles van zilver. Het schild gedekt met een gouden, met edelstenen bezette mijter, waarvan ter weerszijden van het schild twee gouden, van keel gevoerde linten met gouden franje afhangen, de uiteinden beladen met een breedarmig kruisje van keel; achter het schild, schuingekruist, een gouden kromstaf, de krul naar buiten gericht, en een gouden, met edelstenen bezet kruis met liliëvormige uiteinden."

De vlag, die direct werd afgeleid van het bisdomswapen, kan als volgt worden beschreven: Rood met op het midden een witte lelie, vergezeld aan de broekzijde van twee witte schuinkruisjes, geplaatst op 1/6 van de vlaglengte en 1/4 en 3/4 van de vlaghoogte, en aan de vluchtzijde van één wit schuinkruisje, geplaatst op 5/6 van de vlaglengte en 1/2 vlaghoogte.

De invoering van de bisdomsvlag, naar Zweeds voorbeeld, is uniek voor Nederland. Zij zal bij rooms-katholieke kerkelijke feesten worden gebruikt om de eigen identiteit van het bisdom Breda uit te dragen.

Stadswapen van Breda met een Mariasymbool

Het huidige bisdom Breda beslaat het westelijke deel van Noord-Brabant en Zeeland. De patroonheilige van het bisdom Breda is Onze Lieve Vrouwe ten Hemelopneming. In 1923 toonde het bisdomsblad *Sancta Maria* een bisdomswapen: Maria met het Kind Jezus op de arm op een maansikkel, vergezeld van de drie schuinkruisjes van de stad Breda, alles op een veld van keel. Duidelijk is, dat hier een zegelbeeld gebruikt is in combinatie met het wapen van de stad Breda.

Dit oude 'bisdomswapen' diende als één van de uitgangspunten voor verschillende ontwerpen. Uiteindelijk werd gekozen voor eenvoud, waarbij bovenstaand 'wapen' werd omgesmeed tot een wapen, dat aan de hedendaagse heraldische eisen voldoet. De Bredase schuinkruisen zijn behouden en vergezellen de zilveren lelie, een algemeen Mariasymbool. De thans gebruikelijke uitwendige versierselen van een bisdomswapen completeren het geheel. Ze bestaan uit de gouden rijk versierde mijter of *mitra preciosa*, een gouden bisdomsstaf en een gouden voordraagkruis.

Opgemerkt kan nog worden, dat in West-Brabant het schuinkruis, meestal in drievoud, veel voorkomt in gemeentewapens.

Willem van Ham

Van: "Willem van Ham" <W.van.Ham2@kpnplanet.nl>
Aan: "Hans de Jong" <hdjong@bisdombreda.nl>
Verzonden: vrijdag 13 oktober 2006 12:29
Onderwerp: Re: wapen/vlag bisdom (van) Breda

Geachte heer De Jong,
 Hartelijk dank voor het snelle antwoord. Lastig zijn is geen kunst, lastig blijven vervelender! U maakt mij nieuwsgierig naar dat bovenlicht-raampje met het oude bisdomwapen. Is dat een oud raampje en wie heeft het gemaakt? Weet u, dat ik het bisdomwapen in het algemeen heb kunnen terugbrengen tot 1853, het hersteljaar van de bisdommen in Nederland? Het is namelijk geen ontwerp uit 1923, zoals sommigen denken. De vraag is nu of van dat vensterje een foto('tje) bestaat of dat het vlot te omschrijven is! Jammer genoeg heb ik het bij enige bezoeken aan de leeszaal van het bisschopshuis (jaren terug, ten tijde van Mgr. Ernst) niet opgemerkt. Ik ben vooral benieuwd naar enige kenmerken: schild rood; de drie schuinkruisjes geel (=goud) in plaats van wit (=zilver); Mariabeeld zilver met gouden kroon en haren; Maria draagt het Kind Jezus; geen aureolen (of nimbussen) rond de hoofden. Mocht een en ander bezwaarlijk zijn, dan wil ik wel eens komen kijken, als dat mag. Is het wapen niet afgebeeld boven de bisschopszetel in de kathedraal? Met verontschuldiging voor de vrijpostigheid (zo heette dat vroeger) en vriendelijke groet, Willem van Ham.

----- Original Message -----

From: [Hans de Jong](#)
To: [Willem van Ham](#)
Sent: Friday, October 13, 2006 11:10 AM
Subject: RE: wapen/vlag bisdom (van) Breda

[Geachte Heer Van Ham,](#)

Ook vroeger werd het wapen niet gebruikt voor het dagelijks gebruik. We hadden ook toen een "logo". Het oude wapen komt voor in een raampje boven de voordeur van het bisschopshuis. Wel worden officiële stukken voorzien met een stempel met het bisschopswapen. De vlag wordt bij mijn weten nooit gebruikt. Zoals u weet heeft de bisschop ook een persoonlijk wapen, onderscheiden van het bisdomwapen.

Hartelijke groet

[Hans de Jong](#)

Van: Willem van Ham [mailto:W.van.Ham2@kpnplanet.nl]
Verzonden: vrijdag 13 oktober 2006 10:40
Aan: Hans de Jong
Onderwerp: wapen/vlag bisdom (van) Breda

Geachte heer De Jong, hartelijk dank voor het ontvangen van het keurige boekje. Ik interesseer mij niet alleen voor het uiterlijk van wapens, maar ook hoe ze gebruikt worden. Ondertussen heeft ook het bisdom een 'moderne' huisstijl ingevoerd, waardoor er een zogenaamd logo op uw enveloppen, brieven enz. voorkomt. Hierdoor wordt het gebruik van het wapen natuurlijk beperkt. Mag ik vragen of het wapen nog ergens voorkomt, bijvoorbeeld aan, op of in de kathedraal, de bisschoppelijke residentie of anderszins? Een zelfde vraag over de vlag. Wordt die vaak gebruikt? Men zou zich kunnen voorstellen dat deze ook gehesen wordt wanneer de bisschop bijvoorbeeld een officieel bezoek brengt aan een parochie of kerkelijke bijeenkomst. Hopelijk zult u het beantwoorden van deze vragen niet lastig vinden. Met vriendelijke groeten, Willem van Ham.

Willem van Ham

Van: "Willem van Ham" <W.van.Ham2@kpnplanet.nl>
Aan: "Hans de Jong" <hdjong@bisdombreda.nl>
Verzonden: maandag 16 oktober 2006 12:46
Onderwerp: Re: wapen/vlag bisdom (van) Breda

Original Message -----

From: [Hans de Jong](#)

To: [Willem van Ham](#)

Sent: Friday, October 13, 2006 2:11 PM

Subject: RE: wapen/vlag bisdom (van) Breda

[Geachte Heer Van Ham,](#)

Volgens mij is op de bisschopszetel het wapen van de bisschop afgebeeld. Helemaal zeker weet ik dat niet. U kunt een keer een fotootje maken van het oude bisdomwapen boven de deur. Daartoe moet u een afspraak maken. Ons telefoonnummer is: 076-5223444.

Hartelijke groet

[Hans de Jong](#)

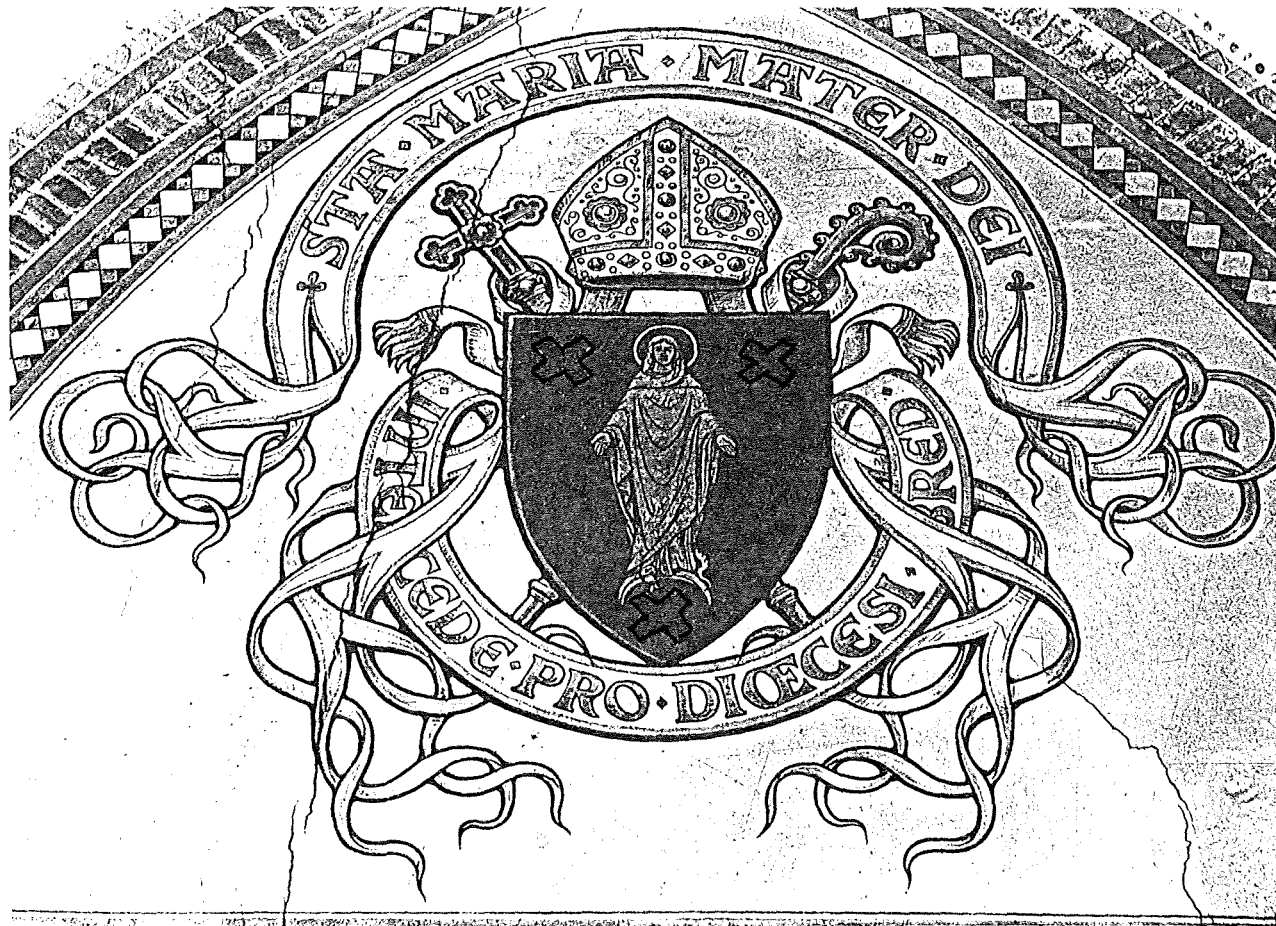

ANNO DOMINI MDCCLXXXIII
MAY 18 1883
P. M. 1883

Blouys v Treslong
d. 1
Utr. 1924

→ 6/2 175 Rk kerk Etk
5 etrandoch
vensters

in koor 1 PIX

2 Etkm

3 Ned

4 Hv Beek

5 bisd

ehzoovort

Breda.

126

Aan de zuidzijde van de kerk ziet men twee ronde gebrandschilderde vensters.

1. Het wapen van het Bisdom Breda in het midden en daaromheen de wapens van het Bisdom Luik, het Bisdom Maastricht (op rood een zilveren sleutel paalsgewijze, met een ruitvormige ring onderaan) en de provincie Antwerpen.

Onderaan leest men:

De stad Breda stond in den loop der tijden achtereenvolgens onder het geestelijk bestuur der bisdommen Maastricht, Luik Antwerpen en Breda.

2. Vier wapens n.l. van

Paus Pius X

Nederland

Mgr. P. Leyten
bisschop van Breda.

Gevierendeeld : I en IV op zilver een oranjeboom in gouden pot; II en III een zwarte leeuw ; twee helmen; helmteekens 1. een zilveren vlucht ; 2. de uitkomende zwarte leeuw. Tusschen de helmteekens een gele hoed.

R. Kath. Kerk te Breda. (St. Antonius).

Op twee vensters ziet men het alliantiewapen In g en housz X De Bruyn (n.l. 1, op blauw een zilveren lelie ; 2. op blauw een zilveren dwarsbalk, beladen met een haring en vergezeld van zes zilveren sterren, 3, 3 ; helmteeken een zilveren lelie.)

Onder de wapens leest men op het eene venster :

MDCCCLXXXV D. D. 15 Apl. MCMX.

Op het andere :

S. H. Venestra d. d. MCMXIV.

R. Kath. Kerk te Breda.
(Kathedraal St. Barbara).

In den **voorhal** ziet men op den muur geschilderd de wapens :

1. Joannes van Hooydonk 1842-1853-1868.
(Op rood een liggend schaap op gouden grondje).
2. Joannes van Genk **1850-1868-1874**.
(Op blauw een zilveren Mariabeeld met gouden stralenkrans ; spreuk : Per te virginem defensus).
3. Sta Maria mater Dei.
(Op rood een zilveren Mariabeeld met gouden stralenkrans op een omgekeerden zilveren wassenaar staande, vergezeld van drie gouden schuinkruisjes, 2 en 1).
In te **cede** pro dioecesi Bred.
4. S.S. Papa Benedictus XV en de spreuk: Pax Vobis.
(Rechterschuinbalkgewijze doorsneden van blauw op goud en over alles heen een zilveren kerk, de toren links (her.), met een gouden schildhoofd, beladen met een uitkomenden zwarten adelaar met **rooden** tong).
5. **Henricus** van Beek 1874-1884. Leniter perfluit.
(Gevierendeeld : 1 en IV op rood een Mariabeeld, vergezeld van drie gouden schuinkruisjes, 2 en 1 ; 11 en 111 op blauw een zilveren golvende rechterschuinbalk).
6. Petrus Leyten **1885-1914**. In te **Domine** speravi.
(Op blauw een zilveren anker).
7. Petrus **Hopmans** **1914**- Mihi vivere Christus est.
(Op goud het Christusteeken in zwart tusschen A en Ω eveneens zwart ; daaromheen twee groene eiketakken met zilveren vruchtjes, onderaan samengevat door een blauw lint).
8. In een cirkel : 1. H. S.
MCCCIII **kapit.** Bredan. MDCCCLVIII
MCCCCIL **Dnus** memoriale E. J' MDIX
Sigillum Capituli Bredani.

Op gebrandschilderde vensters ziet men :

1. Op het koor : D. D. Cornelius v. Kuyk et Henrica Maria de Jongh conjuges.

2. In het midden der zuidzijde : de wapens van Paus Leo XIII, Paus Pius IX, Mgr. J. Leyten, bisschop van Breda en het Bisdom van Breda.

Aan de noordzijde der kerk.

3. De beeltenis van Paus Pius X met wapen.

4. De beeltenis van Paus Leo XIII met wapen.

5. De beeltenis van Paus Leo X met wapen (op goud zes ronde schijven in een kring, de bovenste is blauw, beladen met drie gouden lelies, 1 en 2, de andere zijn rood.)

6. De beeltenis van Paus Pius IX met wapen.

7. De beeltenis van Paus Gregorius VII.

8. De beeltenis van Paus Leo I.

9. Het wapen van Paus Pius X.

R. Kath. Kerk te Breda.
(St. Begga of St. Catharina.)

Op gebrandschilderde vensters leest men :

1. Adriana van der Maden, beggijn d.d. a^o 1888.
(De martelaarschap van St. Catharina.)

2. Johanna Cornelia Janssen Begg. d.d. a^o 1888.
(St. **Begga** *pias virgines ad vitam religionis inducit.*)

d 1.1

Etten.

175

In den buitenmuur is een steen, waarop :

1821

Den 6 Sept. is de eersten steen van dit verbeterd kerkgebouw gelegd door den Wel Eerw. Heer H. Last drager pred. **deser** gemeente.

Op den lezenaar van den voorzanger ziet men het wapen van Etten.

R. **Kath.** Kerk te Etten.

Op het koor ziet men in de gebrandschilderde vensters de wapens van :

1. Paus Pius IX.

1846-1878

2. Etten.

3. Nederland.

4. Mgr. Henricus van Beek, bisschop van Breda. 1874-1889

5. Het bisdom Breda.

6. Het aartsbisdom Utrecht.

7. **Mgr. Snickers**, aartsbisschop van Utrecht. 1803-1895

8. Mgr. Wi 1 h e 1 mus van de Ven, bisschop van 's Hertogenbosch.

1892-1919

9. Een bisschop, die voert een Mariabeeld, vergezeld van drie zilveren schuinkruisjes.

---

d 1. 1

nuarij 1844 in den ouderdom van 75 jaren. R. 1. P.

blz. 207

Gilze

RK kerk

In een kapel ziet men vier gebrandschilderde vensters, waarop men leest :

1. Joannis Verhoeven.

2, 3 en 4. Feestgeschenk van de dankbare parochianen aan hunnen herder G. A. Biest rat en op zijn diamanten priesterfeest.

Aan weerszijden van het koor ziet men een wapen op den muur geschilderd n.l. van:

1. Paus Leo X111. P. M.

2. Mgr. H. van Beek, bisschop van Breda, t.w. : gevierendeeld : 1 en IV. op rood een gouden beeld van Maria met Jezus in de armen, het beeld rustende op een zilveren krans en vergezeld van drie zilveren schuinkruisjes. 2 en 1 ; 11. op blauw een zilveren golvende rechterschuinbalk. Spreuk : Leniter perfluit.

In de sacristie ziet men nog boven een deur een wapen onder een priesterhoed n.l. op goud twee gekruiste hulsttakken met roode vruchtjes ; de takken vormen naar boven een halve cirkel, waarin de P waarover twee gekruiste stokjes tusschen de A en Ω . Spreuk: Mihi vivere Christus est.

Werz, Johannes Jacobus
overledene op zondag 8 sep 1957 Tilburg

overledene : Johannes Jacobus Werz
- geboren : 03-08-1888 Breda
- overleden : 08-09-1957 Tilburg (St. Elisabethziekenhuis)
echtg. van Johanna Catharina Silverans - overleden
echtg. van Elisa Johanna Emilie Esser - overleden
bijzonderheden : met foto

Bidprentjes 1812-2004

ABS 278 - --

Collectie bidprentjes

Gemeentearchief Roosendaal

Markt 35 - Roosendaal

Bisdom Breda

Het **Bisdom Breda** omvat het gebied van westelijk Noord-Brabant en Zeeland. Het bisdom staat sinds 1994 onder leiding van bisschop Tiny Muskens.

Afbeelding: [BisdomBredaLocatie.png](#)

Het bisdom bestaat sinds 1853, en samen met de zes andere bisdommen vormt het de Nederlandse kerkprovincie. Het bisdom is onderverdeeld in drie dekenaten, die gezamenlijk 139 parochies omvatten. Er waren (2002) ruim 1 miljoen mensen in het bisdom, waarvan ca. 46% behoort tot de rooms katholieke kerk.

Door een pauselijk decreet van 2005 kreeg de Antoniuskerk zijn oude functie terug van kathedraal. Het neo-romaanse kerkgebouw ontstond in 1837 en functioneerde van 1853 tot 1875 als kathedraal. Daarna werd de Barbarakerk aan de Prinsenkade de bisschopskerk. In 1968 werd deze kerk wegens bouwvalligheid aan de eredienst onttrokken. Vanaf dat jaar stond de bisschopszetel in de Michaëlkerk in Breda-Oost. De nieuwe kathedraal is nu weer terug in het centrum van de stad.

Bisschoppen van Breda

1. Joannes van Hooydonk (1853-1867)
2. Joannes van Genk (1868-1874)
3. Henricus van Beek (1874-1884)
4. Petrus Leyten (1884-1914)
5. Petrus Hopmans (1914-1951)
6. Joseph Baeten (1951-1962)
7. Gerardus de Vet (1962-1967)
8. Hubertus Ernst (1967-1992)
9. Martinus Muskens (1994-heden)

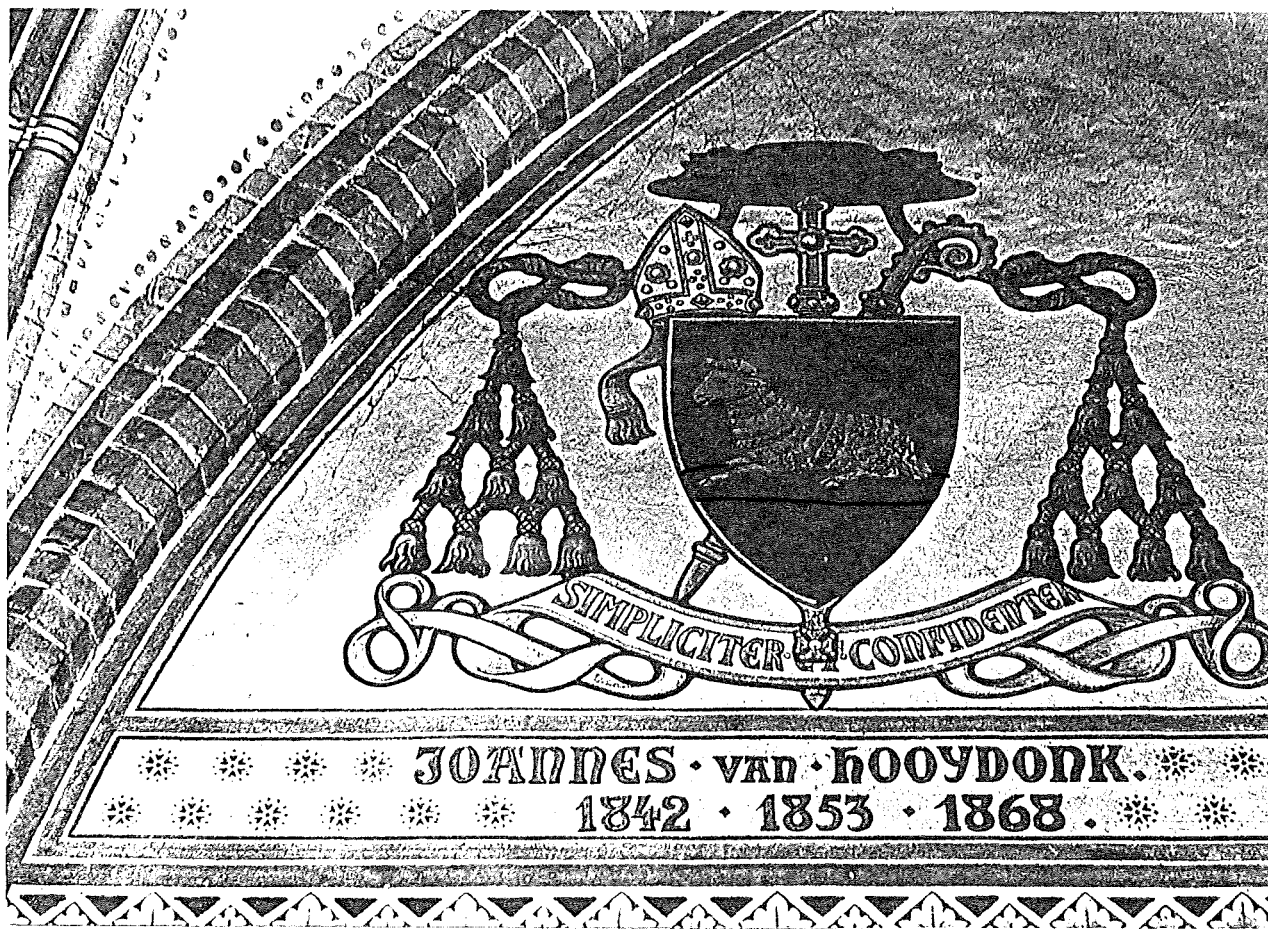
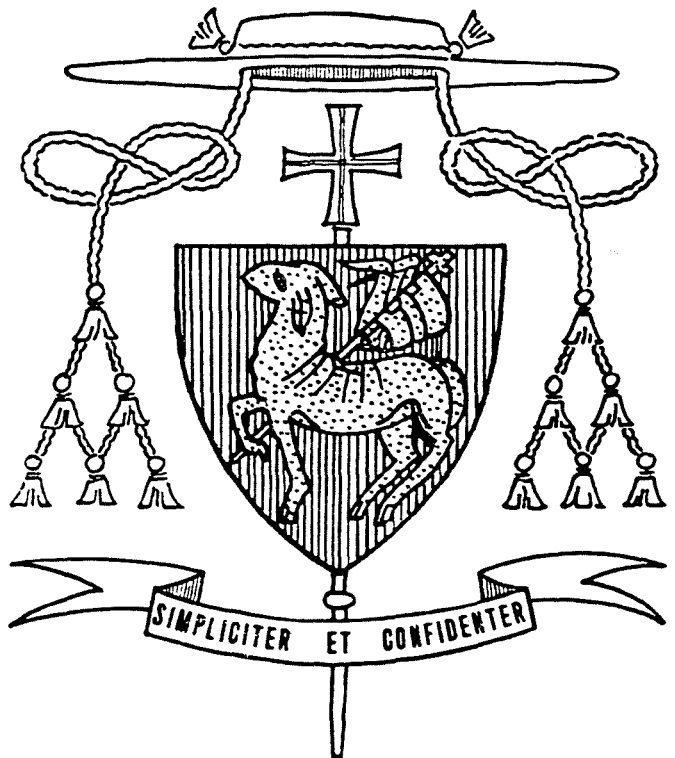

foto Th. Brekelmans
Arca
mst/afn. 1960

tov 61291

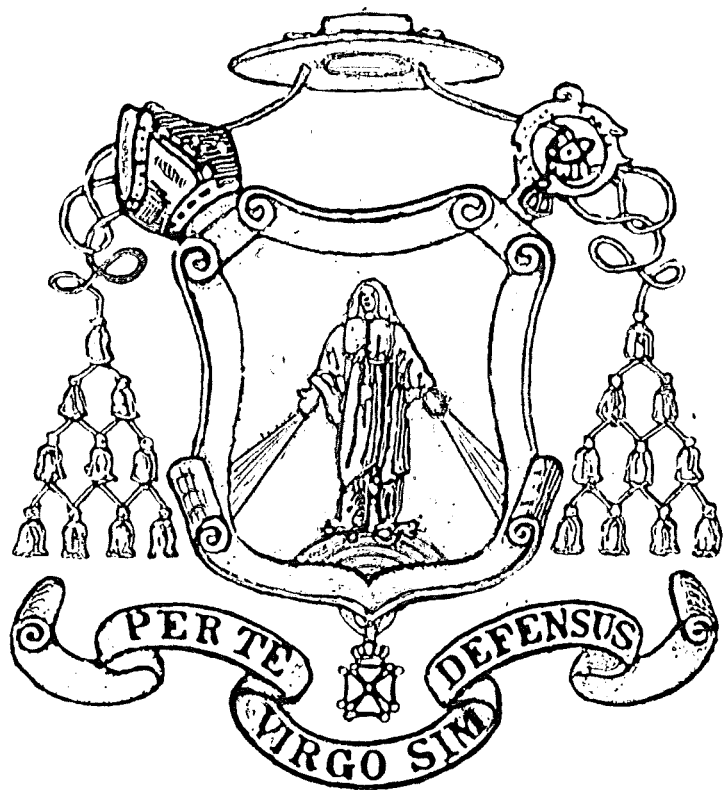
De Administrators Apostoliek
Van het Vicariaat van Brada
J. Van Hooydonk

afb. 3. Handtekening van J. van Hooydonk uit 1838

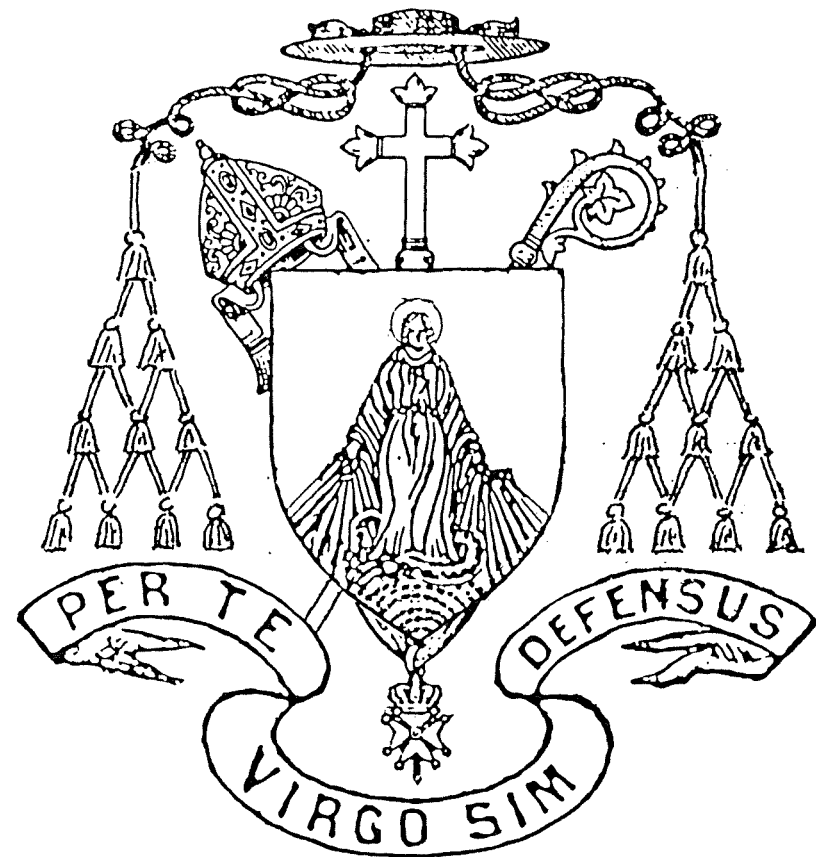
afb. 4. Het wapen van Mgr. Van Hooydonk

bisshop

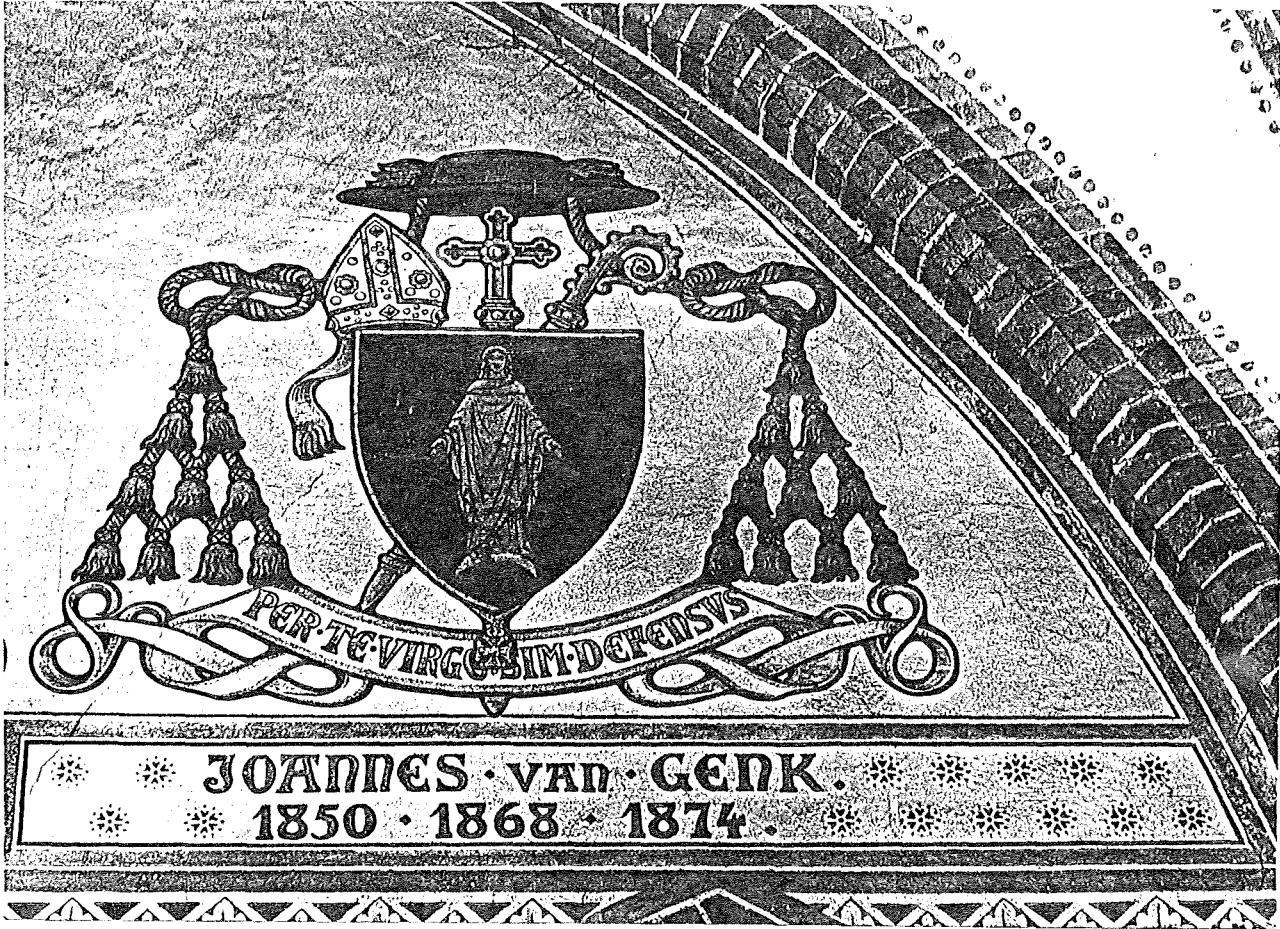
B

Joh. v. Junk 1851 (1860) 1876

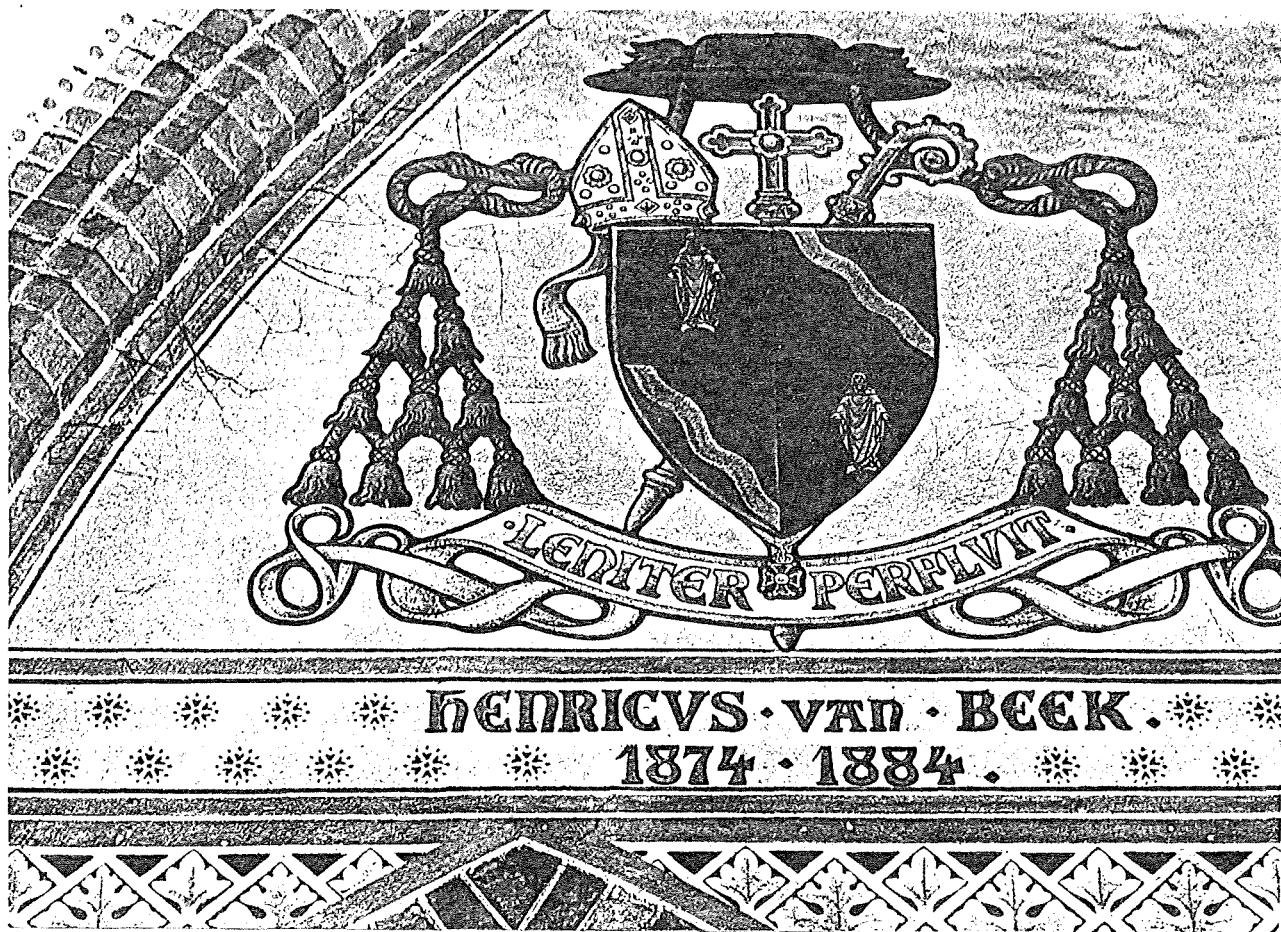
bisshop

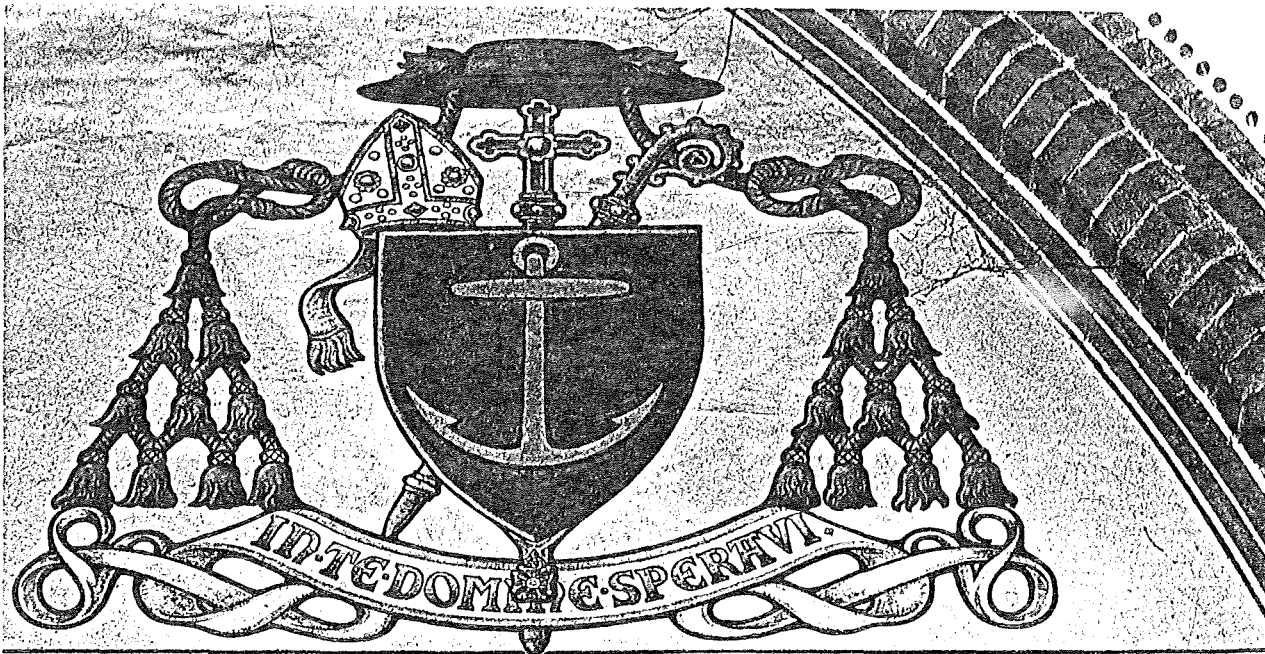
B

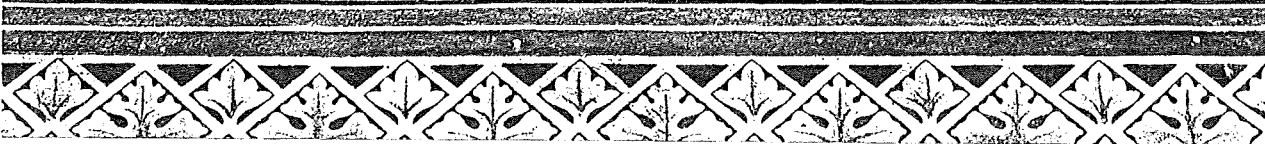
JOANNES · VAN · GENK.

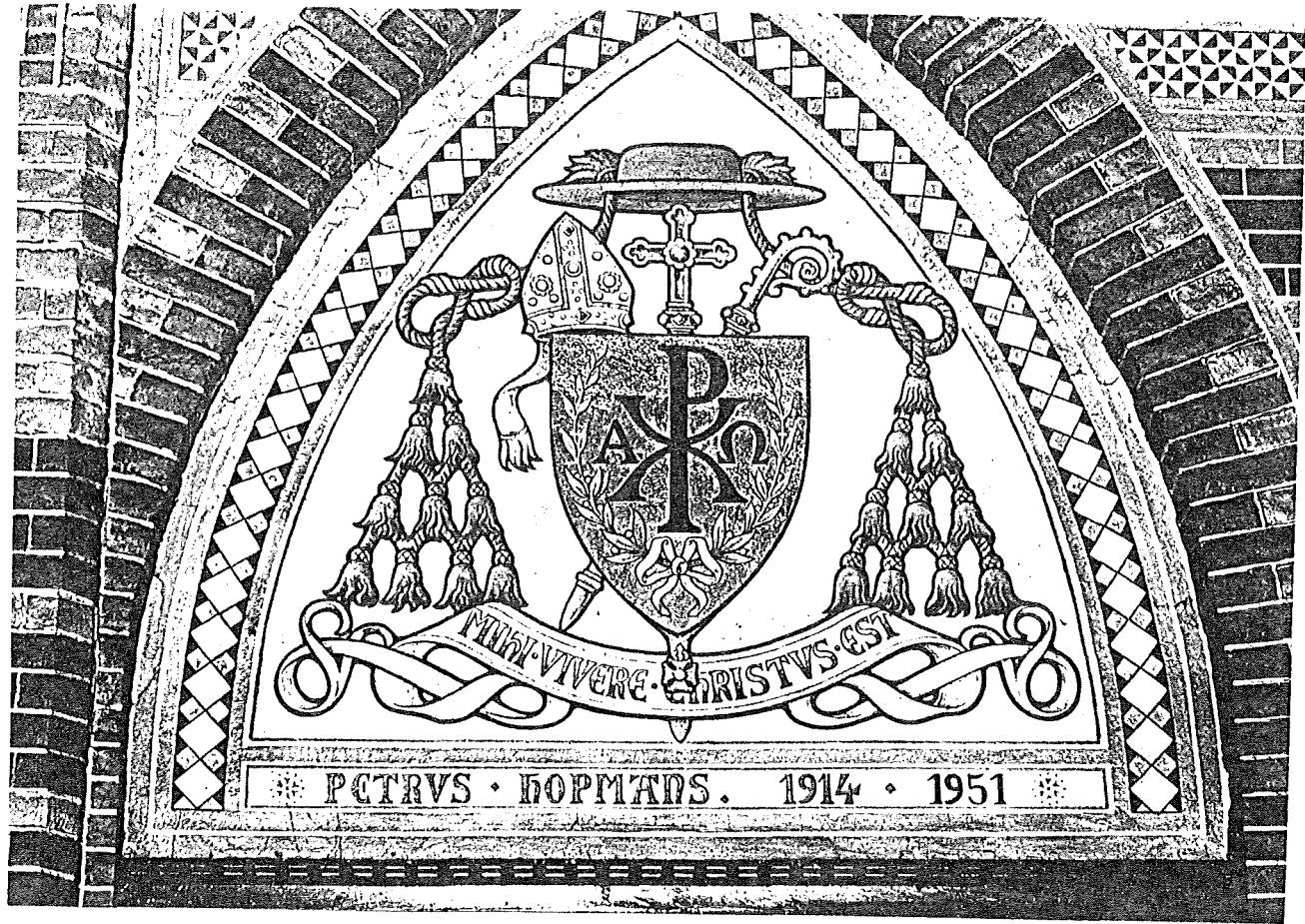
1850 · 1868 · 1874.

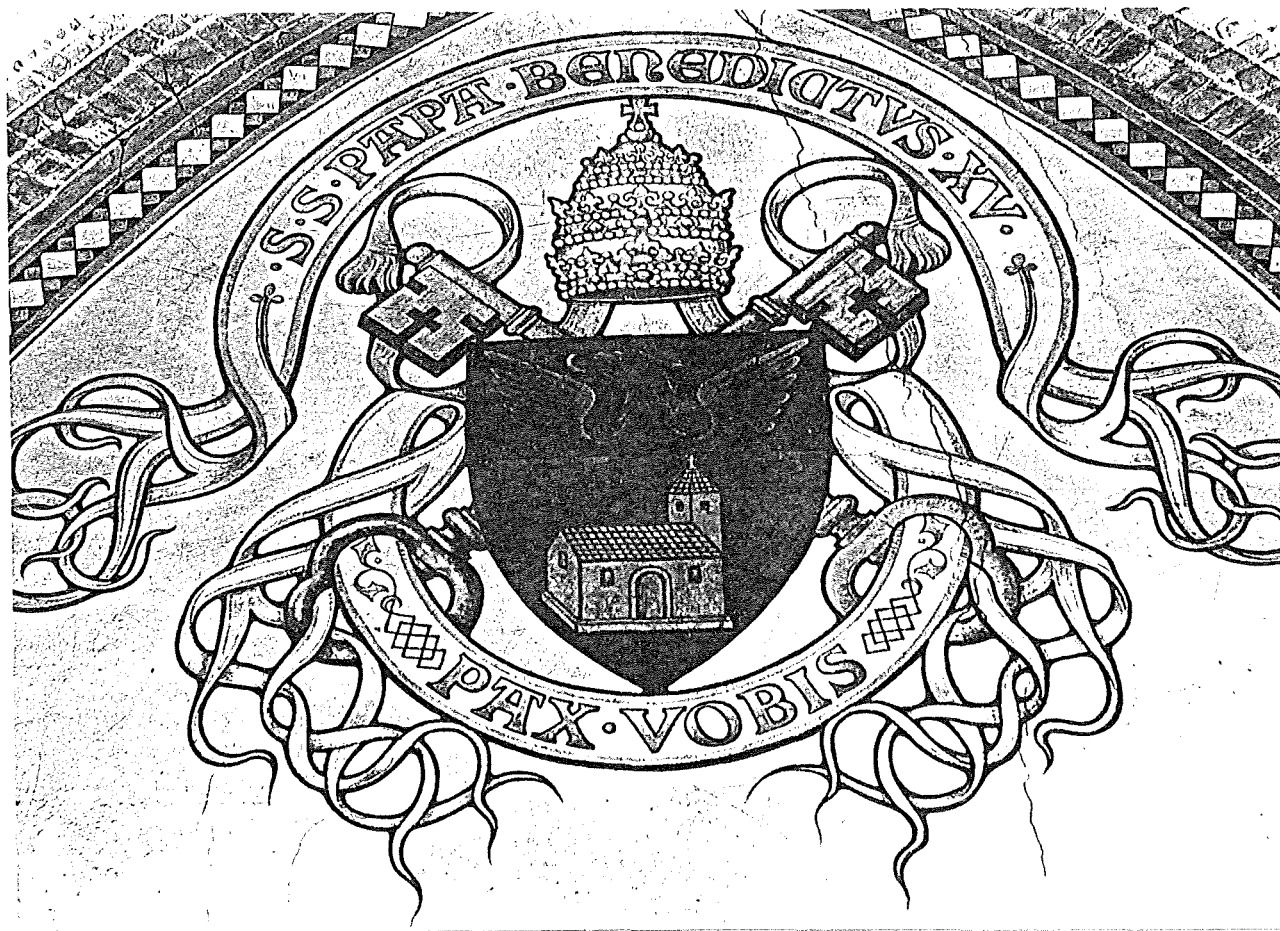

PETRVS · LEYTEN ·
1885 · 1914 ·

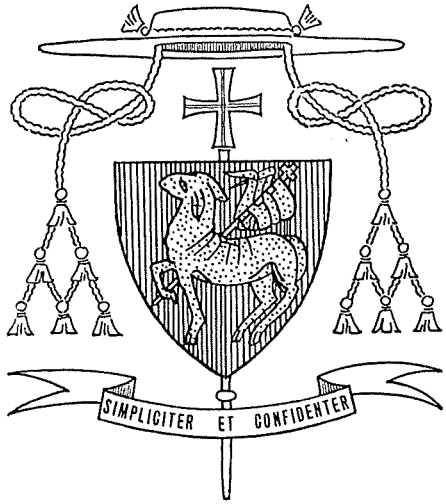

Papa 1914-1922

Giuseppe della Chiesa

1853-1868

1868-1874

JOANNES VAN HOOIJDONK

geboren te Ulvenhout
2 augustus 1782

benoemd tot apostolisch
administrator van het
apostolisch vikariaat
7 januari 1827

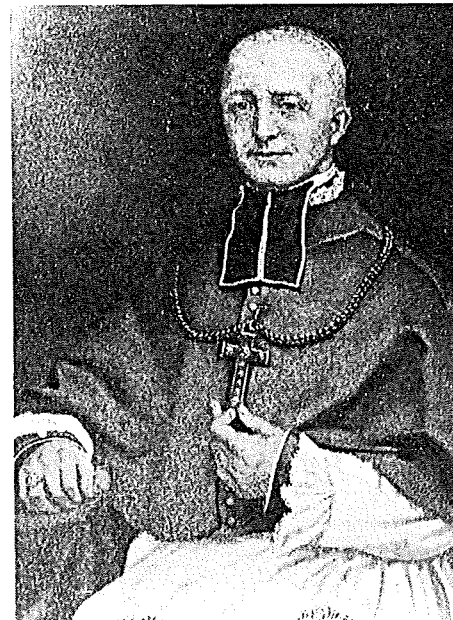
benoemd tot
titulair bisschop van Dardanië
14 januari 1842

bisschop gewijd
1 mei 1842

benoemd tot eerste bisschop
van Breda
21 maart 1853

geïnstalleerd
25 april 1853

overleden te Breda
25 april 1868

JOANNES VAN GENK

geboren te Princenhage
9 september 1803

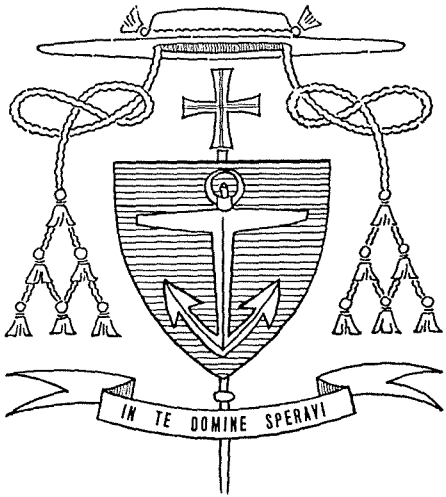
benoemd tot koadjutor van de
apostolisch vikaris van Breda
en tot
titulair bisschop van Adras
22 maart 1851

bisschop gewijd
1 mei 1851

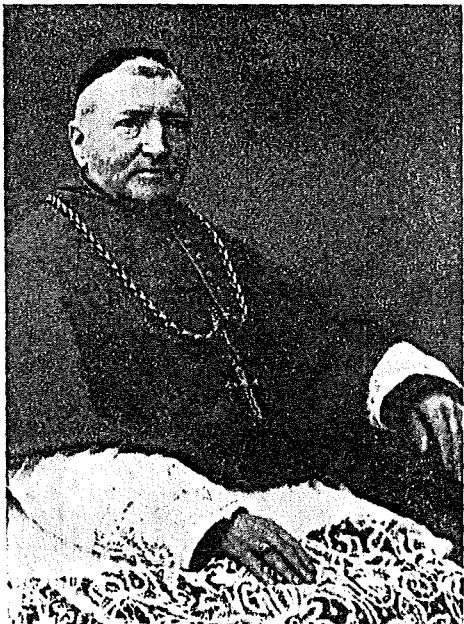
benoemd tot tweede bisschop
25 april 1868

overleden te Breda
10 maart 1874

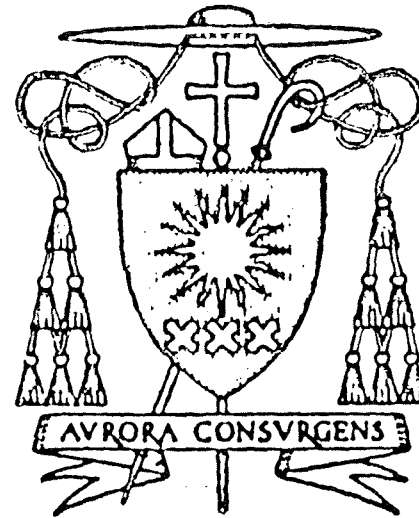

1885-1914

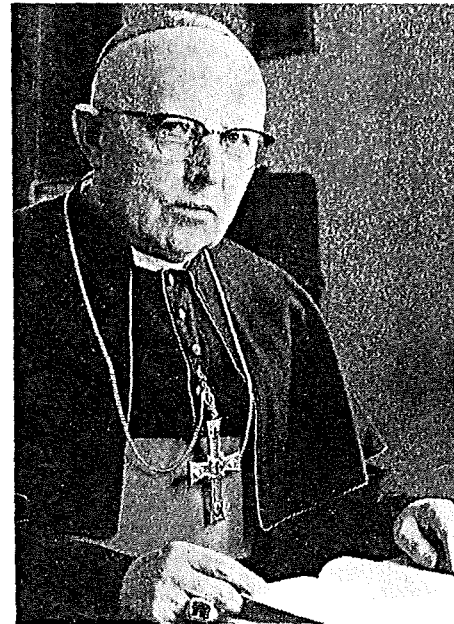

PETRUS LEIJTEN

geboren te Ginneken
16 juli 1834
benoemd tot vierde bisschop
26 april 1885
bisschop gewijd
29 juni 1885
overleden te Breda
17 mei 1914

1951-1962

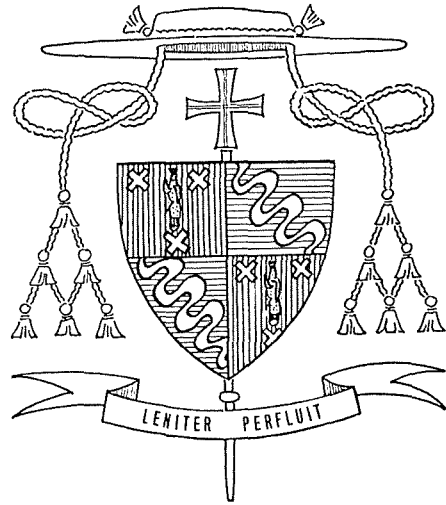

**JOSEPH WILHELMUS
MARIA BAETEN**

geboren te Alphen
8 april 1893
benoemd tot koadjutor met recht
van opvolging van de bisschop
van Breda
30 november 1945
bisschop gewijd
27 december 1945
(titulair bisschop van Dorylaeum)
zesde bisschop van Breda
18 februari 1951
eervol ontslagen als bisschop van
Breda en benoemd tot
apostolisch administrator van
het bisdom
(titulair aartsbisschop
van Staupopolus)
9 september 1961
emeritaat 6 mei 1962
overleden te Breda
26 augustus 1964

bisschop

B

1874-1884

HENRICUS VAN BEEK

geboren te Amsterdam
24 maart 1816

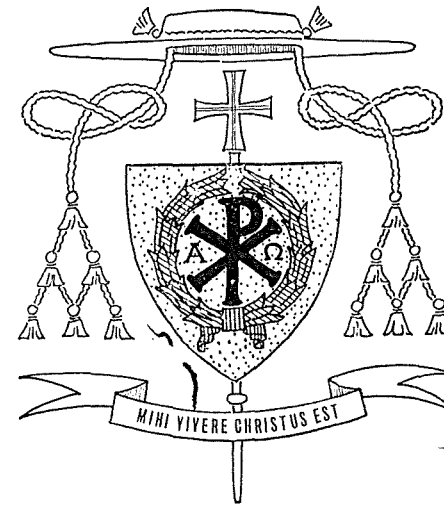
benoemd tot derde bisschop
19 juni 1874

bisschop gewijd
12 augustus 1874

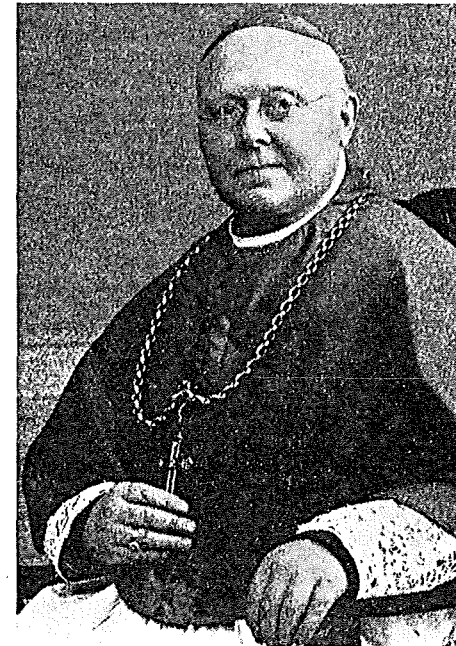
overleden te Breda
14 december 1884

bisschop

B

1914-1951

PETRUS HOPMANS

geboren te Standdaarbuiten
22 juni 1865

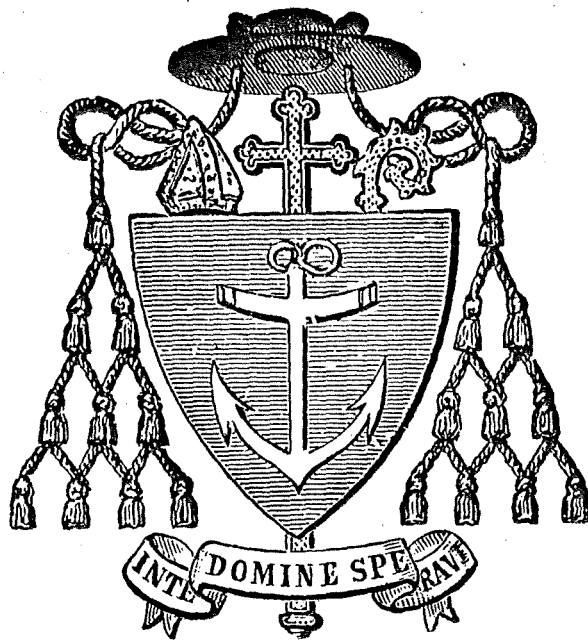
benoemd tot vijfde bisschop
8 september 1914

bisschop gewijd
1 november 1914

overleden te Breda
18 februari 1951

BISDOM
VAN
B R E D A.

No. 562.

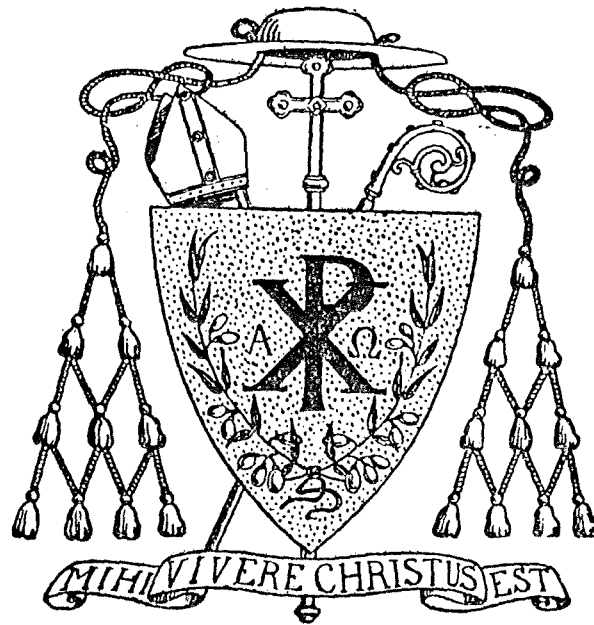
PETRUS LEIJTEN,

door de genade Gods en de gunst van den Apostolischen Stoel,

BISSCHOP VAN BREDA,

Huisprelaat van Zijne Heiligheid en Assistent-Bisschop bij den Pauselijken Troon,

BISDOM
van
B R E D A.
—
No. 166
—

PETRUS HOPMANS,

DOOR DE GENADE GODS EN DE GUNST VAN DEN APOSTOLISCHEN STOEL
BISSCHOP VAN BREDA,

Assistent bij den Pauselijken Troon en Huisprelaat van Z. H.

Aan de geloovigen van ons Bisdome.

WAPEN VAN MGR. HOPMANS:

Op een goud veld het Christusmonogram (zwart), omgeven door olijftakken (zacht groen).

Het centrale punt is de XP, het bekende Christusmonogram aangevuld door de alpha en omega, zooals dat bij de eerste Christenen gevonden wordt.

Voor decoratie zijn aangebracht de symbolische olijftakken, duidend op den vrede Christi, dien hij, wiens leven Christus is, erlangt voor zich zelve en voor anderen, doordat hij hun den waren vrede kan brengen, wat voornamelijk het werk van den Bisschop is. Wapenspreuk: „MIHI VIVERE CHRISTUS EST” d. i. Mij is het leven Christus.

Zegel van het Kathedraal Kapittel van Breda. Dit zegel is een gedenkteeken van de „Miraculeuze Hostie.”

Het bestaat uit een afbeelding van eene kleine hostie volgens Romeinsch model. In den rand van het zegel staat boven „Capit. Breda.” (Kapittel van Breda) met twee jaartallen; links 1303, jaar van oprichting van het oude Kapittel in de Collegiale kerk van Breda (grootte kerk op de Markt); rechts 1858, jaar van oprichting van het tegenwoordige Kapittel. In den rand beneden staat de tekst van den Profeet Osee XII, 5: „Dominus memoriale ejus” (Heer is zijn gedenknaam) en slaat op de Miraculeuze Hostie, die de Heer Jezus is en die een gedurig aandenken geeft aan het wonderwerk van den almachtigen God. Vóór den tekst staat het jaartal 1449, in welk jaar de Miraculeuze Hostie van Klundert, waar ze gevonden was, werd overgebracht naar de grootte O. L. Vrouwekerk van Breda, nadat ze ongeveer 150 jaar in Klundert (Nieuwaert) berust had. Na den tekst staat het jaartal 1509, in welk jaar de grootte toren uit de offergaven der bedevaartgangers is voltooid.

De drie kruisjes, twee in den rand en een in het midden der Romeinsche hostie, duiden aan het wapen der stad Breda.

Het zegel van het Kapittel wordt gebruikt tijdens het openstaan van den Bisschoppelijken zetel. De door het Kapittel benoemde Vicarius Capitularis mag bij officieele stukken, die van hem uitgaan, geen eigen zegel, maar moet het zegel van het Kapittel gebruiken. (S. B. C. no. 2190 ad 6).

J. B.

GEDACHTEN OVER KINDERKERKBOEKJES.

Een lastig geval, nietwaar? voor de kinderen een kerkboek te kiezen.

'k Beam zulks ten volle. Maar we zullen elkaar helpen; 'k ga u eenige titels geven.

Maar eerst een opmerking vooraf of een paar opmerkingen.

Er zijn tegenwoordig menschen, die alle gebeden veroordeelen voor kinderen, welke deze niet begrijpen.

Dat is mis: 'n verkeerd idee.

Biddén is z'n geest verheffen naar God, spreken in gedachten met God. Als deze bedoeling aanwezig is, is dat voldoende: dan bidt men. Of men nu alle zinnen en woorden verstaat, is niet noodig voor 't bidden. 't Zou er vreemd uitzien als 't verstaan van alle woorden en zinnen, voor bidden een vereischte was. 't Gebed zou zeldzaam zijn, ook bij groote menschen.

Maar dan behoeven de kinderen ook geen afzonderlijk kerkboek, zult ge zeggen.

Ho, ho, dat is een weinig te voorbarend geredeneerd.

Hoe beter men de biddende gedachten begrijpt des te beter is 't gebed; des te beter wordt de aandacht gaande gehouden, des te dieper wordt iedere uitgesproken verheffing tot God doorvoeld.

En daarom zijn kinderkerkboekjes nuttig, in zekeren zin noodzakelijk.

Daarom dient men bij 't uitkiezen van kerkboekjes voor de kinderen goed uit te zien naar gelang de ontwikkeling der kleinen.

'k Ga er eenige opnoemen en zal mijn zeer bescheiden oordeel er over geven; zeer bescheiden, om de opvoeders van kinderen te helpen in deze zeer gewichtige zaak.

MAAR: kijkt zelf eerst goed naar uw kind en even goed naar 't te kiezen boekje.

Ik bedoel naar 't boekje: BINNEN-IN; niet naar 't mooie bandje; niet naar 't snoeperig formaat, maar naar de gebeden.

Kijkt ook goed naar 't kind: naar zijn graad van ontwikkeling. Slaat dien niet te hoog aan.

Eén volgende maal dus zullen we er eenige beschouwen. Er is te deze geen groot „te kort”.

G. V.

ZIELESPIJZE EN TEGENGIF.

Bij de wedergeboorte in het H. Doopsel wordt iedere christen met een hoog-heerlijk leven begiftigd, waarop zelfs de engelen krachtens hunne natuur geene aanspraak konden maken: met het bovennatuurlijke, goddelijke leven der heiligmakende genade. Meer dan een levend mensch ver-

vers
is ee
schei
ven-
overk
geloo
en t
becel
loonit
goed
lijken
Do
moet
wikke
tus, c
schen
herwe
versch
bijzon
Zijn e
des le
Altaar
kunne
van ee
voor f
plaats
kinder
de gen
dige v
dat Hi
heeft
doelma
alleen
ons lie
en onze
In z
den wa
de gav
dat aar
goed g
Jezus v
„Wist
toeberei
die doc
opgevoe
goddelij
vruchtba
tuurlijke
hoe zij
gelukzal
in eeuw
Zie'es
delijk le
en ontv
leven de
tigen im
ons zie
tegenove
den gere
de en n
heid, de

SANCTA * * * MARIA

WEEKBLAD

VOOR HET BISDOM VAN BREDA

JOH. J. WERZ.

BONNEMENTSPRIJS:

25 p. halfjaar, fr. p. p.
hij vooruitbetaling.

Redactie-Adres: **Corrector A. F. SMET**
Haagdijk 180, Breda.

Uitgevers-Vennootschap
„DE GRONDWET” Roosendaal.
Tel. 254 — Gire-Nummer 97241.

ADVERTENTIEPRIJS:

30 ct. per regel,
bij contract aanmerkelijke
korting.

WAPENS EN WAPENSPREUKEN VAN

HET BISDOM EN DE BISSCHOPPEN VAN BREDA.

WAPEN VAN HET BISDOM BREDA:

Op een rood veld O. L. Vrouw met het Kindje op den arm (zilver; kroon en haren: goud), de kruisjes (goud) in de hoeken van het schild (rood veld met drie kruisjes is het wapen der stad Breda). Dit wapen is in het hoofd van dit blad afgebeeld.

WAPEN VAN MGR. VAN HOOYDONK:

Op een rood veld een lam (goud); wapenspreuk: „SIMPLICITER ET CONFIDENTER” d. i. In eenvoud en vertrouwen.

WAPEN VAN MGR. VAN DIJK:

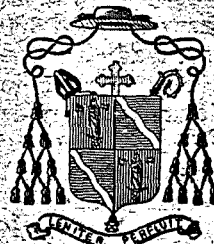
Op een blauw veld een boom (bruin, met groene kruin) waaromheen een slang (zwart) zich kronkelt, terwijl een duif (grijs) op den boom toevliegt; wapenspreuk: „IN PRUDENTIA ET SIMPLICITER” d. i. Met voorzichtigheid en eenvoud.”

WAPEN VAN MGR. VAN GENK:

Op een blauw veld O. L. Vrouw (goud); wapenspreuk: „PER TE, VIRGO, SIM DEFENSUS” d. i. Door U, o Maagd, blijve ik beschermd.

WAPEN VAN MGR. VAN BEEK:

Het schild is verdeeld in vier vakken. Rechter-bovenvak (links v. d. beschouwer) en linker-benedenvak: op een rood veld O. L. Vrouw (goud) op een wereldbol (goud) met de drie kruisjes (goud); rechter-benedenvak en linker-benedenvak: op blauw veld een beek (zilver); wapenspreuk: „LENITUR PERFLUIT” d. i. Zachtkens ruischt zij heen.

WAPEN VAN MGR. LEIJTEN:

Op een blauw veld een anker (zilver); wapenspreuk: „IN TE DOMINE SPERAVI” d. i. Op U, Heer, heb ik mijn hoop gevestigd.

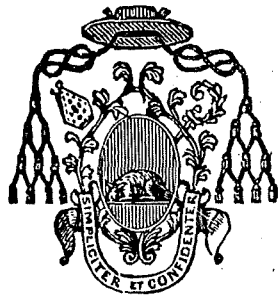

BREDA.

WAPEN VAN HET BISDOM BREDA :

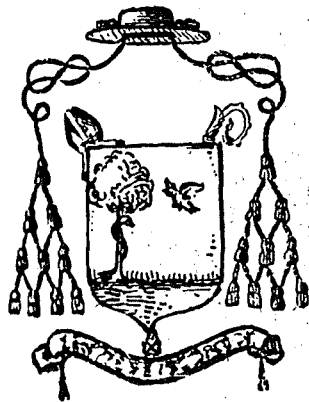
Op een rood veld O. L. Vrouw met het Kindje op den arm (zilver; kroon en haren: goud), drie kruisjes (goud) in de hoeken van het schild (rood veld met drie kruisjes is het wapen der stad Breda). Dit wapen is in het hoofd van dit blad afgebeeld.

WAPEN VAN MGR. VAN HOOYDONK :

Op een rood veld een lam (goud); wapenspreuk: „SIMPLICITER ET CONFIDENTER” d. i. In eenvoud en vertrouwen.

WAPEN VAN MGR. VAN DIJK :

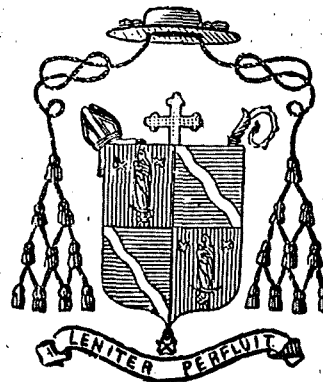

Op een blauw veld een boom (bruin, met groene kruin) waaromheen een slang (zwart) zich kronkelt, terwijl een duif (grijs) op den boom toevliegt; wapenspreuk: „IN PRUDENTIA ET SIMPLICITATE” d. i. Met voorzichtigheid en eēnvoud.”

„PER TE, VIRGO, SIM DEFENSUS” d. i. Door U, o Maagd, blijve ik beschermd.

WAPEN VAN MGR. VAN BEEK :

Het schild is verdeeld in vier vakken. Rechter-bovenvak (links v. d. beschouwer) en linker-benedenvak: op een rood veld O. L. Vrouw (goud) op een wereldbol (goud) met de drie kruisjes (goud); rechter-benedenvak en linker-benedenvak: op blauw veld een beek (zilver); wapenspreuk: „LENITUR PERFLUIT” d. i. Zachtkens ruischt zij heen.

WAPEN VAN MGR. LEIJTEN :

Op een blauw veld een anker (zilver); wapenspreuk: „IN TE DOMINE SPERAVI” d. i. Op U, Heer, heb ik mijn hoop gevestigd.

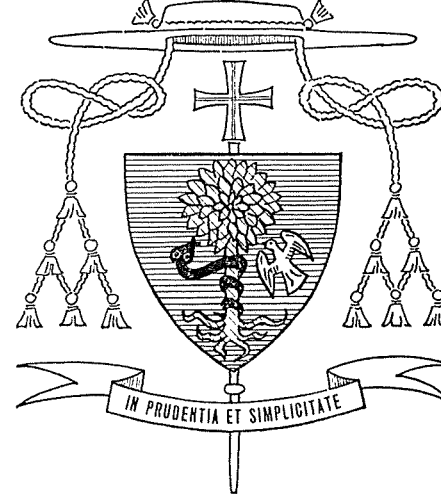

geboren te Den Hout,
30 augustus 1754
apostolisch vikaris
21 augustus 1803
overleden te Breda
27 november 1826

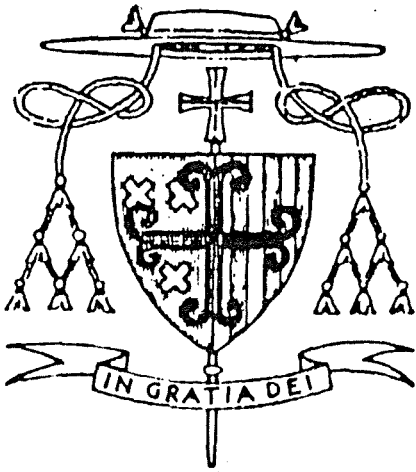

JOANNES VAN BREUGEL
geboren te Dongen
6 april 1802
benoemd tot koadjutor van
de apostolisch vikaris van Breda
en
titulair bisschop van Adras
31 januari 1849
overleden te Breda
15 januari 1850
(vóór zijn bisschopswijding)

ANTONIUS VAN DIJK
geboren te Ulvenhout
25 maart 1791
benoemd tot koadjutor van de
apostolisch vikaris van Breda
en tot
titulair bisschop van Adras
18 november 1846
bisschop gewijd
16 mei 1847
overleden te Breda
13 juli 1848

mgr. g. h. de vet
zevende bisschop van breda

1962-1967

GERARDUS HENRICUS DE VET
ZEVENDE BISSCHOP VAN BREDA

Hij werd geboren te Gilze-Rijen op 15 november 1917 en priester gewijd door mgr. P. A. W. Hopmans op 19 juni 1943.

Achtereenvolgens was hij:

kapelaan te Westdorpe in Zeeuwsch-Vlaanderen (19 augustus 1943);

kapelaan van de kathedraal te Breda (10 september 1947);

bedrijfsaalmoezenier, aanvankelijk alleen in de stad Breda, later hoofdbedrijfsaalmoezenier in het gehele bisdom (31 oktober 1951).

Tevens was hij aalmoezenier voor maatschappelijk werk (1953-1961) en directeur van de Katholieke Actie voor mannen en vrouwen (1953-1956).

Hij werd, als opvolger van mgr. Jos. Baeten, benoemd tot zevende bisschop van Breda 22 maart 1962 en gewijd tot bisschop 13 mei 1962.

Hij nam deel aan de vier zittingsperiodes van het tweede Vaticaans Concilie.

Hij was lid van de concilie-commissie voor het leken-apostolaat (sinds 1962);

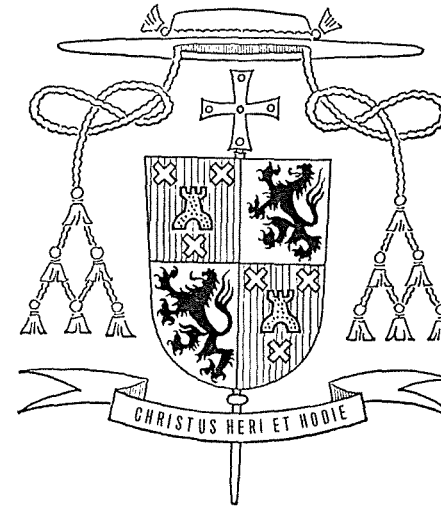
voorzitter Pastoraal Instituut voor de Nederlandse Kerkprovincie (sinds 1964);

lid van het secretariaat der niet-gelovigen (sinds 1964);

ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw (1965);

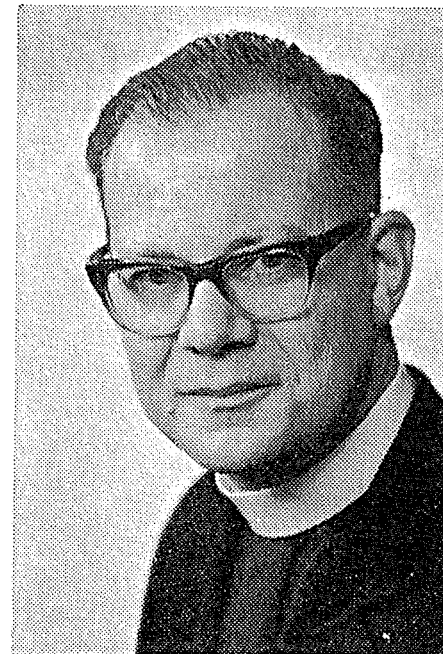
lid van de centrale commissie van het Pastoraal Concilie (sinds 1966).

Hij overleed op Tweede Paasdag, 27 maart 1967, en werd begeleid naar zijn laatste rustplaats in het bisschopsgraf op „Zuylen“ te Breda 1 april 1967.

h. ernst
achtste bisschop
van breda

1967-1994

Levensloop:

HUBERTUS CORNELIS
ANTONIUS ERNST

geboren te Breda

8 juni 1917

priester gewijd te Hoeven

7 april 1941

kapelaan te Leur 26 augustus 1941

konrektor pensioonaat Etten

19 augustus 1943

professormoraaltheologie Hoeven

16 april 1947

directeur Catechisten Breda

18 juli 1957

vikaris-generaal

15 mei 1962

proost kathedraal kapittel

19 februari 1965

kapittel-vikaris

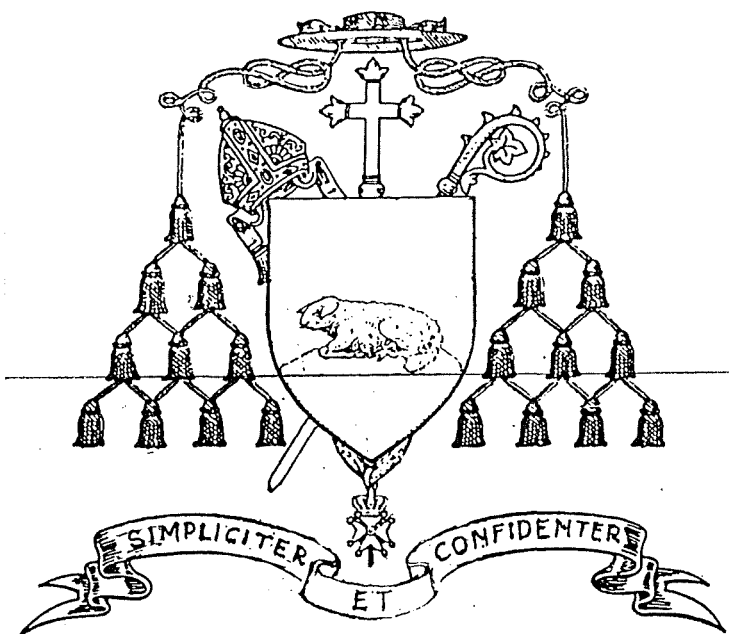
28 maart 1967

benoemd tot achtste bisschop

3 november 1967

bisschop gewijd

17 december 1967

Qui ambulat SIMPLICITER, ambulat CONFIDENTER. PROF. X. 9.

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid
MONSRIGNEUR

JOANNES VAN HOOIJDONK,
BISSCHOP VAN BREDA,

HUISPRELAAT VAN Z. H. EN ASSISTENT-BISSCHOP
BIJ DEN PAUSELIJKE TROON, KOMMANDEUR DER ORDE
VAN DEN NEDERLANDSCHEN LEEUW ENZ.

Geboren te *Uitendout* (Gemeente *Ginneken*), 3 Aug. . . . 1782.
Priester gewijd te *Amsterdam*, 15 Dec. . . . 1808.
Professor aan het Seminarie van *Breda*, 7 Junij . . . 1809.
President van gemeld Seminarie, 19 Mei . . . 1817.
Angesteld tot *Administrator Apostoliek* van het Vica-
riaat van *Breda* door Z. H. *Leo XI*, 7 Jan. . . . 1827.
Benoemd tot *Bisschop van Dardanid, i. p. i.*, door Z. H.
Gregorius XVI, 14 Jan. — en geconsacreerd, 1 Mei. 1843.
Verheven tot *eersten Bisschop van Breda* door Z. H.
Pius IX, 4 Maart . . . . . 1853.
Overleden in voornoemd Seminarie, 25 April . . . . 1868.
En aldaar begraven den 28 daaraanvolgende.

Gij zijt getuigen, en God, hoe... regtvaardig en onbe-
rispelijk Wij voor U, Geloovigen, geweest zijn: gelijk Gij
weet hoe Wij, even als een vader zijne kinderen... U
betuigd hebben, dat Gij wandelen zoudet Gode waardig,
Die U tot zijn rijk en zijns heerlijkheid geroepen heeft.

I. Thess. II. 10, 11, 12.

ZIJNE NAGEDACHTENIS ZAL IN ZEGENING ZIJN.
I. Mach. III. 7.

BREDA, Wede J. HERMANS.

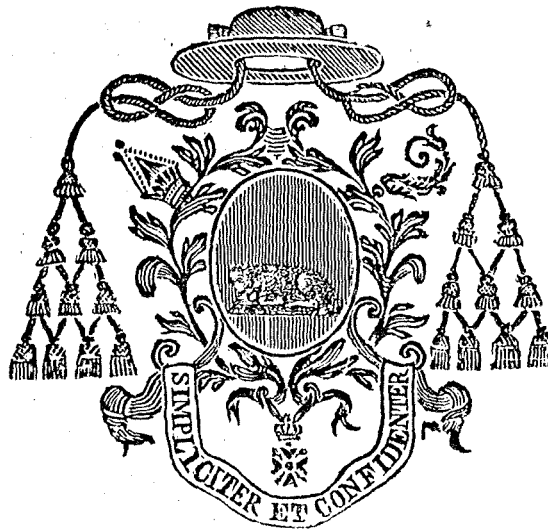

N° 312.

JOANNES VAN

HOOYDONK,

Miseratione Divinâ et Sanc-

tae Sedis Apostolicae Gratiâ

EPISCOPUS BREDDANUS.

Omnibus has visuris

Salutem in Domino

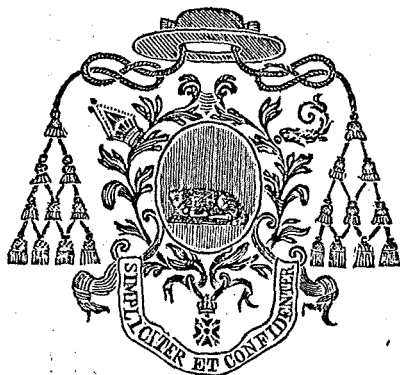
Bisdom van Breda.

1857.

Nº. 90.

PUBLICANDUM
DOM. QUINQUAGESIMÆ.

Prælegatur iterum Domi-
nicâ: LETARE, in utraq̃ue
Missâ; deinde asservetur
in archivio,

JOANNES VAN HOOLJDONK,

door de Gratie Gods en van den H. Apostolischen Stoel

BISSCHOP VAN BREDA,

HUISPRELAAT VAN ZIJNE HEILIGHEID EN ASSISTENT-BISSCHOP BIJ DEN PAUSELIJKEN TROON;

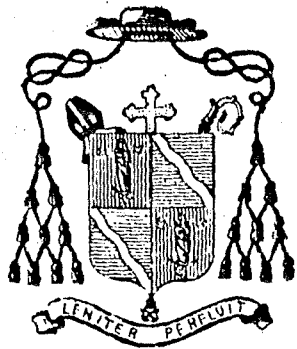
AAN DE BEMINDE GELOOVIGEN VAN ONS BISDOM,

Zaligheid en Zegen in den Heer!

Bij den ingang der Jaarlijksche groote Vaste nooit genoegzaam krachtige woorden vonden, om al verheffen Wij, volgens gewoonte, Onze stem, om den gruwel der zonde te verklaren.

U, Beminde Geloovigen van het bisdom van Breda, En, waar zou ik beginnen, waar eindigen moeten herderlijk woord toetespreken. Die veertigdaag- ten, indien ik ondernam U de boosheid der zonde, sche Vaste, Gij weet het, is inzonderheid verordend, onder alle gezigtspunten te doen beschouwen?... om den mensch optewekken tot het verlaten van Ik zal dan nu niet uit doen komen B. G. dat de de zonde, en tot het daarover slaan...

DIOECESIS

BREDANA.

No. 396.

HENRICUS VAN BEEK,

MISERATIONE DEI...
MISERATIONE DEI...
MISERATIONE DEI...

minianus te Mira de verkondigde, werd hij van de keizers gevangen weggevoerd en in den. Daar bleef hij tot keizer Constantinus, op ed vrij gelaten, waarop keerde.

gaf hij zich naar het (325), waar hij met eiterij van Arius verkeerde hij terug naar en niet lang daarna, ag naderen, staarde hij schouwde naar de Enemoet snelden, bad den r, "vertrouw ik" tot aan handen beveelk mijn ver naar het hemelsch chaam werd in latere t naar Bari in Apulië de Zee, na Napels de in Zuid-Italië.

leden had de stad Bari, ote zeesteden van Italië, e veroveren in Klein-alestina. De inwoners e zeelieden en knappe op een van hun tochtstad Mira, die toen in e Saracenen, het gebeenen van den H. Nicolaas van Mira. Die kosten werden meegevoerd naar volgens de plannen van -abt Elias, die later bisu worden, een grootsche ter eere van den groot. De overblijfselen van hop Nicolaas zijn sindsn in Bari, die met recht Nicolaas genoemd wordt.

den H. Nicolaas te Bari k van Romaansch-Apuet jaar 1700 werden verbracht, die van den oorw afweken. Nie, lang basiliek geheel gerestaafwijkende verbouwin-

an St. Nicolaas verdringt zich langs de kaden, als zee krioelt van versierde scharen rond de groote enis van den H. Nicolaas, gen stoet trekt langs de de stad van Sint Nico-

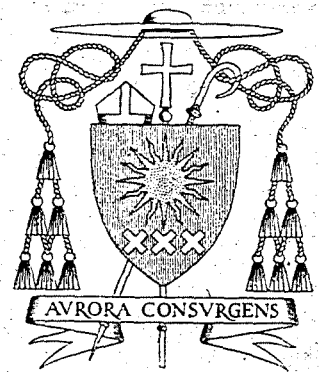
an den H. Nicolaas werd als patroon van de scheid.

hier verspreid, kwam van Zuid-Italië, dat trouid onder Spanje behoort van de kinderen verteld paard in gezelschap van (Moorschen-Spaanschen) asdag en vooral Sinter-

klaasavond wordt gevierd om aan vrienden en kennissen, vooral aan kinderen, verrassende geschenken te bezorgen. Ook bestaat het gebruik, dat de kinderen een klomp zetten, waarin ze haver of hooi of ander voedsel voor het paard van Sinterklaas leggen.

Het is zeker, dat de vereering van den H. Nicolaas algemeen verspreid is en dat velen naar den heilige den naam van Nicolaas of Klaas dragen.

De Bisschop van Breda,
† P. HOPMANS.

HERALDISCHE beschrijving van het hierboven afgebeelde wapen van Mgr. Baeten:

Z. H. Exc. voert: „Van keel met een gouden zon zonder aangezicht, in den schildvoet vergezeld van drie zilveren schuine kruisjes faas-wijze geplaatst”.

Devies: „Aurora consurgens”.

Symbolische verklaring van dit wapen: De zón beteekent O. L. Vrouw, gelijk de antifoön, waaraan het advies ontleend is, dat aangeeft: „Quae est ista quae ascendit, sicut aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?”

„Wie is zij die daar op stijgt als de rijzende dageraad, schoon als de maan, uitgelezen als de zon, geducht als het leger in slagorde?” — Zij verspreid haar stralen over het land van Breda, voorgesteld door de drie schuine kruisjes, zooals dit reeds in de 13e eeuw voor het land van Breda werd gevoerd.

Zoals de dageraad de duisternis van den nacht verdrijft zoo verdrijve Maria de machten van de duisternis overeenkomstig het goddelijk orakel: „Vijandschap zal Ik stellen tusschen u en de vrouw en tusschen uw zaad en haar zaad; zij zal u den kop verpletteren”.

De bedoeling is: uitdrukking te geven aan de verwachting van de komst van het Rijk van Christus, wiens Rijk wordt gebracht door het Rijk van Maria. Dit is de Marialeer van den Z. Louis-Marie Grignon de Montfort, door de Kerk bevestigd, vervat in deze woorden:

„Ut adveniat regnum tuum Adveniat regnum Mariae!”
Opdat kome uw rijk
Laat komen het rijk van Maria.

De grondgedachte van dit wapen met wapenspreuk vindt men treffend uitgedrukt in een homelie van Paulus Diaconus, monnik uit de VIIIe eeuw, die zich tot Maria richtend uitroept: „Et recte quidem AURORAE implesti officium: ipse enim sol justitiae de te processurus, ortum suum quadam mutatina irradiatione praeveniens, in te lucis suae radios copiose transfudit, quibus potestates tenebrarum, quas Eva induxerat, in fugam convertisti”.

(Paulus Diaconus, Homil. LII in Nativitate M. Mariae Virginis. Migne P. L. 95, col. 1517).

WIJDING

Op Zondag 16 December zal Mgr. Hopmans in de kapel van de Zusters van Mariadal de Diakonaatswijding toedienen aan de fathers van het Missiehuis: Joes Keurentjes, Herm. Zomerdijk, Nic. Groot, Henr. Lycklama, Clemens Stockman, W. Gründemann Bern. Hartering, Joes Praat, Corn. de Wit, Joes Jansen, Joes Rostenberg, Car. Wolf, P. Dirven, P. Heijmans, P. Jansen, Lud. Linssen, Mart. Reniers.

MGR HOPMANS.

Maandag den 10en December zal Mgr. Hopmans het bisschoppelijk paleis verlaten en zijn intrek nemen in het Katholiek Gasthuis Haagdijk 180 Breda.

Met Monseigneur zal van het bisschoppelijk paleis afscheid nemen zijn personeel, dat mag bogen op onovertreffbaren trouwen dienst van 34 en 29 jaren.

BOUWKUNDIGE INSPECTIE

Met ingang van 1 Dec. 1945 is het Bureau van de Inspectie verplaatst naar Vandenlaan 1 (nabij Ginneken Markt).

Het bureau wordt telefonisch aangesloten onder no. 9638 te Breda.

Spreekuren voor de inspectie zijn Dinsdag en Donderdag van 14 tot 17 uur, en volgens afspraak.

De Bouwkundige Inspectie.
ir. A. SIEBERS.

RETRAITEHUIS.

In de groote veranda van het St. Gerardusretraitehuis zal een eenvoudig, kunstvol gedenkteeken (ontwerp Pater G. Mathot C.s.s.R.) worden opgericht tot herdenking en aansporing tot gebed voor de oud-retraitanten van het huis: gevallen als slachtoffers van het oorlogsgeweld, of gesneuvelden.

Spedig opgeven de namen (voornaam, man of vrouw, familienaam met datum

van hun doo
gesneuveld zij
slachtoffer; t
vroegere inwo
Enkele nam
niet van allen
niemand verge
De
S

**HET GEL
GO
VO**

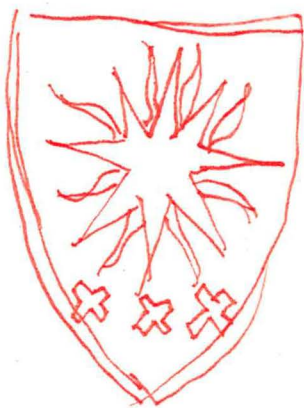
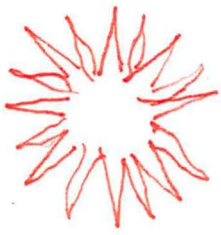
III.

Zeker zijn onwachte ongelu onvoorzien en telijk zijn zij e Voorzienigheid dingen tot haarschepselen leid niet bekend. langz zijn eigen dat de een om fortuin te niets dan verlie lot” ten minst al de beschik God echter, de omstandigheden pen, is alles Desurmont l.c.

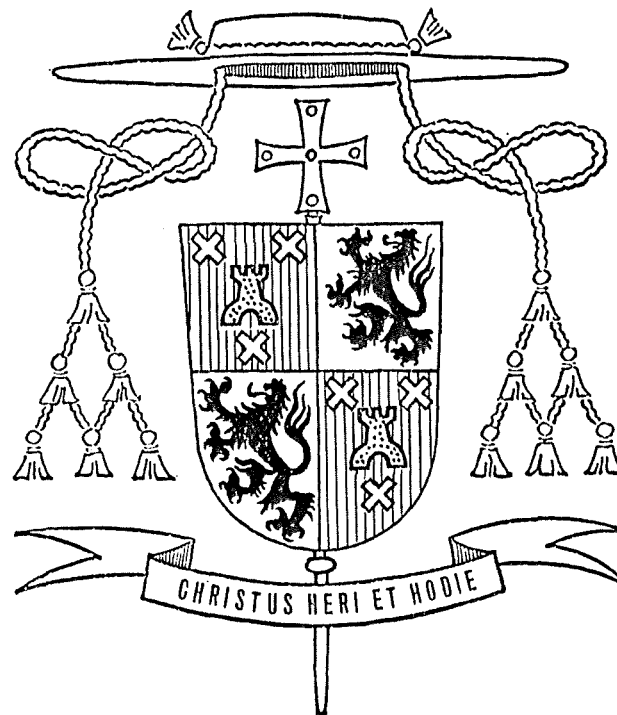
In de ongelu moeten wij G zegt Hij door d „Ik ben de He Ik ben het, die duisternissen s heid doe ontst vroeger reeds sterven laat en wondt en gene Heer neemt er er ook in den der van Samu len en wekt „maakt den ari en verheft” (I onheil overkor Heer?” zegt A leven en doo komt al van Man. (Ecch. X

Wellicht zal nemelijk is koude en war gevallen daa men uit onvri ze gehoorzam De mensch c Hoe zou ik ir die kwaad va mijn goederer

BISDOM VAN BREDA

E/V/725/83

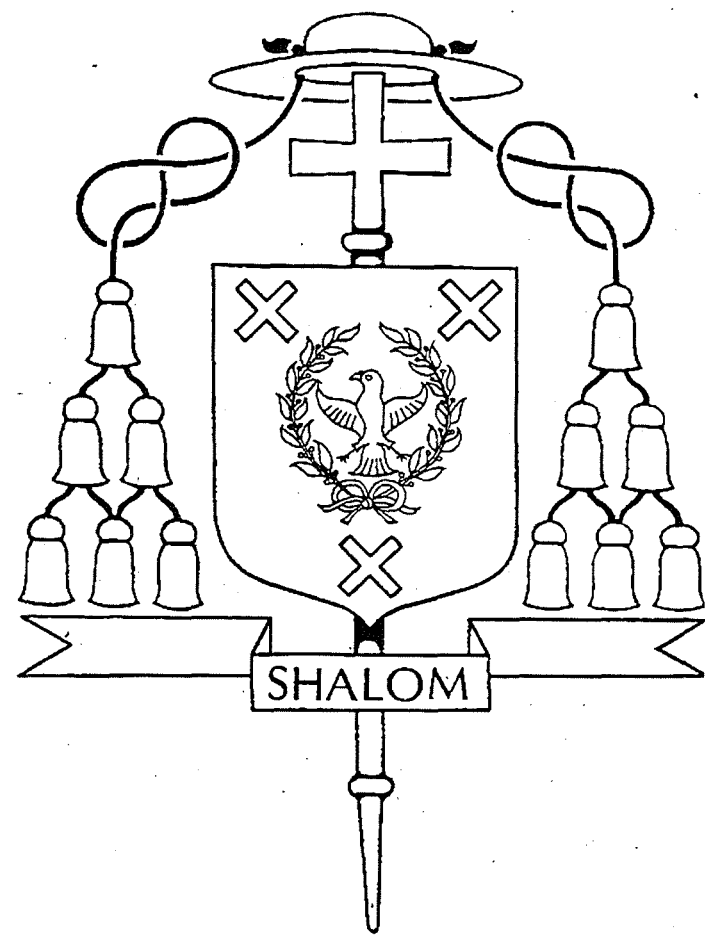

HUBERTUS CORNELIS ANTONIUS ERNST,

DOOR DE GENADE VAN GOD EN DE GUNST VAN DE APOSTOLISCHE STOEL

BISSCHOP VAN BREDA

Het wapen van mgr. Muskens

Br. Nieuwsblad, 23.11.1964

Benoemingsbrief van de paus

BREDA - In het begin van de wijdingsplechtigheid wordt de brief voorgelezen waarin paus Johannes Paulus II mgr. M. Muskens benoemd tot bisschop van Breda. Deze tekst van de brief luidt als volgt:

**Bisschop Joannes Paulus,
dienaar van de dienaren Gods,
aan zijn geliefde zoon**

Martinus Petrus Maria Muskens, priester van het bisdom van 's-Hertogenbosch, apostolisch protonotaris supra numerum en Rector van het Pauselijk Nederlands College 'Pius XI' te Rome, gekozen bisschop van Breda, heil en apostolische zegen.

Nu onze eerbiedwaardige broeder Hubertus Cornelis Antonius Ernst is teruggetreden als Bisschop van Breda en de zetel van Breda daarmee vacant is geworden, is het nodig er een geschikte herder over aan te stellen. Daarom hebben wij, als opvolger van de heilige Petrus, belast met de zorg voor het welzijn van heel de kudde van de Heer, gemeend dit bisdom aan uw zorgen, beminde broeder, te kunnen toevertrouwen. Uw uitnemende gaven van geest en hart en uw deskundigheid in geestelijke zowel als tijdelijke aangelegenheden zijn ons bekend.

Op advies van de Congregatie voor de Bisschoppen benoemen wij U, krachtens ons hoogste apostolisch gezag, tot Bisschop van Breda, met alle daaraan verbonden rechten en plichten.

Wij staan U toe dat U de bisschopswijding ontvangt van welke katholieke bisschop dan ook buiten Rome, met inachtneming van de liturgische voorschriften.

Tevoren dient U evenwel de katholieke geloofsbelijdenis af te leggen ten overstaan van de Kardinaal Praefect van de Bisschoppencongregatie en de eed van trouw jegens Ons en Onze opvolgers ten overstaan van de Kardinaal Protodiaken.

Ook willen wij dat deze brief ter kennis gebracht wordt van de

In het wapen van mgr. Muskens staat het symbool van de vrede centraal. Dit blijkt in eerste instantie uit zijn devies, het over de hele wereld bekende woord shalom ofwel vrede. Verder is er de uitvliegende duif die de boodschap van de vrede over de aarde verspreidt. De krans van de olijftakken versterkt deze symboliek.

De drie schuinkruizen verwijzen naar de stad en het diocees Breda. Het getal 'drie' vertegenwoordigt tevens een sterke symboliek. Aan de kleuren rood en zilver die in het wapenschild zijn verwerkt is door de eeuwen heen de symbolische waarde toegekend van liefde en geloof. Tevens wordt de band met het wapen van de stad en het diocees benadrukt, waardoor een heraldische (wapenkundige) eenheid is ontstaan.

Achter het schild staat een voor draagkruis in goud. Het schild is bedekt met een prelatenhoed, in groen, met aan weerszijden van het schild drie rijen door koorden verbonden kwasten, eveneens in groen.

Het wapen is getekend door ir. A. Daae van het Centrum voor kerkelijke heraldiek in Nederland.

De eerstwijdinge bisschop schuift

Na de zalving wordt de wijdeling

De foto's zijn gemaakt bij de wijdingen van mgr. H. Ernst met kardinaal Alfrink als hoofdcelebrant op 17 december 1967 en van mgr G. de Vet met mgr. Baeten als eerst-wijdinge bisschop op 13 mei 1962.

Archief foto's BN

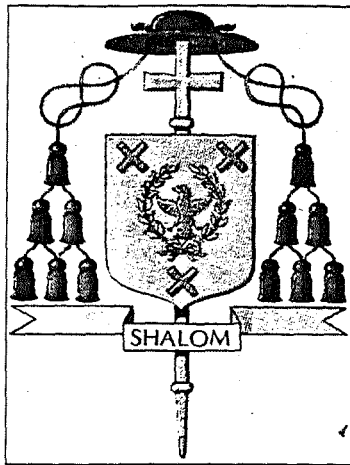
berder als de toechaltheid van groei van het aantal banen van werknemers in de eerste helft van dit jaar wordt omgerekend naar voltijdsbanen. Dan blijkt dat de groei vooral te danken is aan deeltijdsbanen en flexibele banen, maar dat de werkgelegenheid per saldo gelijk is gebleven.

Hartpatiënt wint geding van fonds

BREDA -ANP- Een 59-jarige hartpatiënt uit het Brabantse Drunen moet op korte termijn in een van de Nederlandse hartcentra, Rotterdam of Utrecht, worden onderzocht om te kijken of het zinvol is hem een harttransplantatie te laten ondergaan.

Dat heeft een administratief rechter van de rechtbank in Breda gisteren beslist in een door de Stichting Nederlandse Hartpatiënten aangespannen procedure, zo heeft voorzitter J. van Overveld bekendgemaakt. De rechter heeft een negatief besluit over een operatie door de ziektekostenverzekeraar (de CZ-groep in Tilburg) nietig verklaard op twee gronden: onzorgvuldige besluitvorming en gebrekkige motivatie. De CZ-groep moet binnen een week opdracht geven voor een nieuw onderzoek. Daaruit moet blijken of de patiënt alsnog in aanmerking komt voor een harttransplantatie.

Wapen van bisschop Muskens

Van onze verslaggever BREDA - Komende zaterdag wordt mgr. M. Muskens in Bergen op Zoom tot negende bisschop van Breda gewijd. Als elke bisschop heeft Muskens een lijfspreuk en een wapen gekozen. Hij koos voor Shalom (Vrede) Shalom is in die betekenis wereldwijd bekend. In het door het Centrum voor kerkelijke heraldiek in Nederland ontworpen wapen staat de vrede met de uitvliegende duif en de krans van olijftakken.

Pagina 21: Ritte

ADVERTENTIE

Brabants Nieuwsblad 23.11.1994

"In één adem uit."

Deze week krijgt u een fantastisch jeugdboek van veelbekroonde schrijvers als Els Pelgrom, Toon Tellegen, Annie M. G. Schmidt, Guus Kuijer e.v.a., voor maar f 1.95. Bij aankoop van één van deze actiepakkingen.

Uncle Ben's witte- of zilvervriestrijtbuiltjes,
4 pakken à 250 g ~~7.98~~ **6.99**

Mars, Milky Way of Twix mini's,
3 zakken à 300 g ~~11.97~~ **11.07**

Suzi Wan satensaus of -sauzenpakket,
4 blikken ~~11.56~~ **9.99**

Whiskas of Pedigree Pal,
6 blikken à 400 gram ~~10.74~~ **9.98**

Whiskas cocktail,
3 pakken à 300 g ~~6.87~~ **6.19**

Pedigree Pal brokken,
doos à 3 kilo ~~9.95~~ **8.95**

Aanbiedingen gelden tot en met zaterdag 3 december a.s. en zolang de voorraad strekt. Zie de actievoorwaarden in de winkel.

dh
4/2294

's Lands grootste kruidenier blijft op de kleintjes letten.

Brigadier Theo Copper toont een deel van het illegaal Amethystdijk in Roosendaal is gevonden.

Van onze verslaggever ROOSENDAAL - De grootse vangst ooit in de stad gedaan, noemt het Roosendaalse politieteam Oost het. Meer dan twaalfhonderd kilo illegaal vuurwerk trof de politie maandagavond aan in een garagebox aan de Amethystdijk. „Een unieke vangst, maar levensgevaarlijk.”

Een anonieme tipgever bracht de politie op het spoor. Midden in een woonwijk in Roosendaal zouden grote hoeveelheden vuurwerk opgeslagen zijn. Hoofddagent J. Willemsen en inspecteur A. Visser namen poelshoogte. „Het zou om een garagebox gaan, vol met gaten. Die was zo gevonden. We gluurden naar binnen en daar stond het spul: honderden dozen met Chinese en Duitse opdrukken. Een gouden tip”, aldus Willemsen die zich tot nu toe alleen vangsten van zo'n 25 kilo vuurwerk weet te herinneren.

Levensgevaarlijk

De dozen bleken gevuld met sierwerk, strijkers, kanonslagen en ander zwaar knalwerk. De klappers waren de zogeheten rollen Horsebrand, banden van gemiddeld anderhalve meter doorsnee met zo'n 300.000 knalers. „Levensgevaarlijk spul”, weet Willemsen. „Dat mag hier helemaal niet verkocht worden. Bovendien stond de opslagruimte middenin een woonwijk. Als kinderen daar met vuur gaan spelen...”

De huurder van de garagebox, de 21-jarige Roosendaler S. W., is als verdachte in deze zaak gehoord. Tegen de man is procesverbaal opgemaakt. Over eventuele handlangers van de Roosendalers tast de politie nog in het duister. Wel verklaarde de

man dat hij de garagebox verhuurd heeft aan twee dammers.

Over de totale waarde is bekend. Inspecteur Visser is bestemd voor de markt. Ik heb geen enkel wat ze er daar voor betaald. Het vuurwerk is gisteren voerd naar het prov

'Gee

Demonstranten in het in Seoul om in hun recht actievoerders gisteren

Na staken van Kamer weer over

voor de stemmingen in de Kamer te krijgen.

Vandaag tegen

RPF-leider Leen van Dijk gisteren weten dat hij zijn tegenstand tegen de sluiting van Borssele zal laten stemmen. Hij genoeg steun krijgt voor zijn idee om over enige tijd principiële discussie over

Van onze Haagse redactie DEN HAAG - De Tweede Kamer zal zich vandaag opnieuw moeten buigen over de kerncentrale in Borssele. Tijdens een stemming gisteren over een voorstel van GroenLinks om de centrale te sluiten staakten de stemmen: 73 stemmen voor en 73 tegen.

De patstelling ontstond toen de RPF, tot gisteren altijd voorstander van langere openstelling van Borssele, zich alsnog achter de motie van GroenLinks schaarde. Bovendien waren vier voorstanders van de motie afwezig: drie PvdA-leden verbleven in het buitenland en fractieleider Leerkes van de Unie 55+ ligt in het ziekenhuis. Hun partijgenoten zouden pogen ze vandaag op tijd

Een afspiegeling van het gedachtengoed van Mgr. Muskens is in het wapen tot uitdrukking gebracht. Dit was hem vanuit Rome, waar hij rector was van het Pontificio Collegio Olandese, reeds 'voortuitgevlogen': Vrede. Dit korte en krachtige devies werd een onderdeel van zijn wapen, doch in de hebreeuwse vorm, SHALOM.

Centraal staat het symbool van de vrede, de (uit)vliegende duif, die de boodschap van de vrede over de aarde verbreidt. De krans van de olijftakken versterkt deze symboliek.

Aan de kleuren rood en zilver is door de eeuwen heen de symbolische waarde toegekend van Liefde en Geloof; tevens wordt de band daardoor met het wapen van de stad en het diocees benadrukt, waardoor er een heraldische eenheid bereikt is.

Het bisschopswapen voldoet aan twee voorwaarden: de herkenbaarheid en de persoonsgebondenheid. Het wapen moet herkenbaar zijn, een heraldisch gebruik dat zijn nut reeds heeft bewezen. Immers het diocees moet afleesbaar zijn: *de bisschop van..... Daaraan kan een bisschop zijn persoonlijk symbool toevoegen: zijn familiewapen, het wapen van zijn orde, of een symbool dat hem aanspreekt: in het geval van het wapen van mgr. Muskens, de vrede, zoals dat in het wapen van mgr. Wiertz, bisschop van Roermond, het vlamvend hart is.* Uit diverse ontwerpen met een vredesduif werd gekozen voor een sprekend centraal symbool, de uitvliegende vredesduif, omgeven door een krans van olijftakken.

Dit geheel werd niet geplaatst in een

hartschild, doch op het bisdomswapen op de plaats van de lelie. Deze verwachtingsvolle heraldische symbiose legt de verbinding zowel naar de bisschop als naar zijn diocees.

Het voordraagkruis, vaak ten onrechte het processiekruis genoemd, is voor dit wapen eveneens eenvoudig gehouden. Zo'n kruis is alleen voorbehouden aan de hoogste kerkelijke gezagsdragers: paus, aartsbisschop en bisschop.

De kleur van de hoed en het aantal kwasten, geven in de heraldiek de rang aan van de prelaat: groen voor bisschoppen, aartsbisschoppen, patriarchen, en abten van exempte abdijen (dit is een abdij die direct onder het gezag staat van de paus en niet van de bisschop in wiens diocees de abdij ligt), rood voor de kardinalen, zwart voor de lagere geestelijkheid en purper voor prelaten met een speciale waardigheid in het Vaticaan.

Momenteel wordt de hoed nog wel gedragen in het zwart, paars en rood.

Deze oorspronkelijke reishoeden, die met het koord met kwasten onder de kin werd vastgeknoopt kan men nog aantreffen op historische afbeeldingen.

Het aantal kwasten, in het geval van het wapen van mgr. Muskens, is aan weerszijde van de hoed zes. Afwijkingen van deze algemene regel treft men in de historie wel aan: om onnaspeurlijke redenen treft men in België bisschoppelijke wapens aan met 2x10 kwasten; wellicht een opwaardering van de eigen functie of een overblijfsel uit de napoleontische heraldiek toen dat usance was.

Het bisschoppelijk wapen is zeker geen

stuk traditie dat vrijwel niet gebruikt wordt. Behalve dat het boven of op de troon in de kathedraal wordt gebruikt, vindt men het als zegel en als vignet of

logo op het briefpapier en ander drulwerk.

Zegelkunde en heraldiek

H.M. Lups

Beknopte geschiedenis en gebruik.

Zegelkunde wordt zowel sfragistiek (van het Griekse sphragis = zegel) als sigillografie (wetenschap, die zich bezighoudt met het bestuderen van zegels met betrekking tot hun ontstaan, verbreiding, vormgeving en betekenis) genoemd.

Het zegel geeft door de vorm en wijze van stempeling de zegelaar aan. De zegeling of verzegeling vormt een bewijs van echtheid van de inhoud van een stuk waardoor dit is gewaarmerkt en gelegaliseerd. (Al vonden vroeger ook vervalsingen plaats.)

Reeds bekend in de oudheid, vonden het begrip en het gebruik via de Romeinen en de oud-christelijke kerk algemeen ingang in West-Europa.

Bij de opkomst van de heraldiek verdrong het 'wapenbeeld' bijna geheel de tot dan gebruikelijke voorstellingen op het zegel. Het waarschijnlijk oudste bekende West-Europese zegel, dat niet heraldisch is, is van Lodewijk de Vrome (778-840). Als oudste bekende zegelaar in de Noordelijke Nederlanden geldt Willem, bisschop van Utrecht (1057-1076). Het tot nu oudste bekende heraldische wapenzegel is uit 1131. Het is van graaf Popo Hennenberg en vertoont een adelaar. Als oudste binnen de Nederlanden is lange tijd dat van Heribert

van Heeze gezien. Dit wapenzegel moet de eer nu delen met dat van Hendrik van Cuijk, want het blijkt dertig jaar jonger te zijn dan eerst was aangenomen (laatste decennium van de twaalfde eeuw).¹⁾

Bij overlijden van een persoon of geslacht werd het zegelstempel soms onder getuigen gebroken, dat wil zeggen vernietigd of onbruikbaar gemaakt.

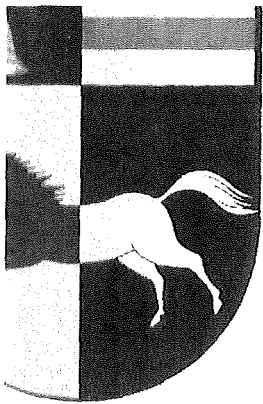
Om vervalsing en misbruik van zegels te voorkomen ontstond een controle van bezegeling door ambtelijke en notariële instanties.²⁾

Wapens op zegels

De wapenvoorstellingen op zegels aangebracht zijn zo talrijk, dat deze in belangrijke mate hebben bijgedragen aan de kennis van wapens. Er zijn wapens uit zegels gevormd en zegels naar wapens.

Deze wisselwerking heeft er toe geleid dat wapenvoorstellingen op zegels en gevoerde wapens tot verwarring hebben geleid. Hierdoor zijn verkeerde voorstellingen en misvattingen ontstaan.

Wapen en zegel symboliseerden beide degene, die het voerde. Maar toch was er een groot verschil. Bij het persoonlijke gebruik werd het wapen tot vertegenwoordiger van het geslacht, het zegel vertegenwoordigde de persoon.

VAN DER ES

Registratie nummer: NGV 2006.108
College Heraldiek
Amsterdam, 13 september 2006

Bron:

■ Jan ten Pas, *Van der Es is mijn naam* (Eelde 2000).

Verklaring motiefkeuze

Het paard staat voor het dier dat in de eerste generaties gebruikt is op de boerderij van de familie, zoals uit mondeling overlevering bekend is, en in andere familietakken gebruikt werd in beroepen als voerman en als korporaal der cavalerie alsmede in privé door meerdere afstammelingen van de ouders van de aanvrager. Heden ten dage bestaat er in de familie nog een stal gespecialiseerd in het fokken van Haflingers. De klok verwijst naar de klok van Haren (Gr.). Klaas Hindriks (van der Es) en Hillegien Roelfs (Gortemaker) kopen o.a. in 1792 een akker bouwland, groot 5 schat, gelegen op het Nieland "onder de klokslag van Haren". De groene dwarsbalk komt uit het wapen van de stad Groningen. Het helmteken is de Groningse dubbele adelaar in welke stad grote delen van de familie zich later hebben gevestigd.

ster familiewapens van de
se Genealogische Vereniging is
en het bovenstaand wapen van
H:

(Haren, Groningen)

gedeeft van goud en zwart,
een een rente met paard van het
ander en een gedeelt schuldhoofd
een gouden blok. It in goud een
metalk.

in 2006 ontworpen door de aan-
drage naamdragende nacomelin-
as Hindriks van der Es, gedoopt
ovember 1751, overleden aldaar
zoon van de stamvader, die als
aam Van der Es ging voeren.
staamt af van Hendrik Harms, van
ek, landbouwer te Haren, lidmaat
1747, begraven Haren 15 juni
endrik Harms van agter de
nuwd met Annegjen Claassen,
v Groningen 18 mei 1743.

rd op verzoek van Vincent Hugo
geboren Zutphen 28 oktober
nde aldaar, zoon van Hendrik van
telena Gertruda van Steenbergem.

Heraldisch Tijdschrift

↑
Een wapen voor

de nieuwe bisschop-coadjutor van Breda Mgr. Dr. Joh. H. J. van den Hende

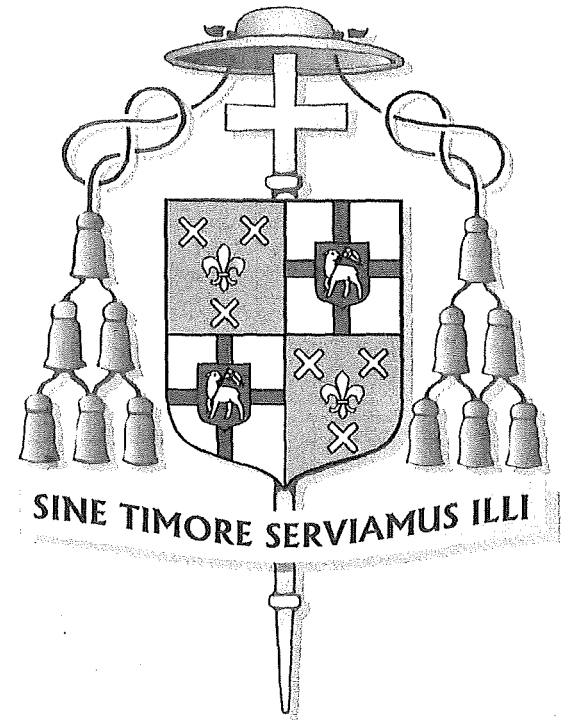
ANDERS DAAE

De nieuwbenoemde bisschop-coadjutor van Breda, Hans van den Hende, heeft onlangs een wapen en een wapenspreuk gekozen. Monseigneur Van den Hende werd op 25 november j.l. tot bisschop gewijd.

Aanvankelijk zal hij de huidige bisschop Muskens terzijde staan. Binnen enkele jaren wordt hij diens opvolger. Bij zijn wijding tot bisschop van Breda koos Muskens destijds als wapenspreuk: 'shalom' (vrede). Van den Hende daarentegen koos nu voor een klassieke Latijnse tekst.

Het wapen wordt als volgt omschreven: Gevierendeeld, 1 en 4 in keel een lelie vergezeld van drie schuinkruisjes, alles van zilver, in 2 en 3 in zilver een versmald kruis van azuur, een hartschild, in azuur het Lam Gods houdende een banier van zilver, waarop een kruis van keel. Achter het schild een voordraagkruis van goud. Het schild is gedekt door een prelatenhoed met daaraan ter weerszijden van het schild drie rijen, door koorden verbonden kwasten, 1-2-3, alles van sinopel. Devies: SINE TIMORE SERVIAMUS ILLI in zwarte letters op een wit lint.

De kwartieren 1 en 4 tonen het wapen van het bisdom Breda, immers het dient duidelijk te zijn dat dit wapen van de bisschop (coadjutor) van Breda is. Het bisdomswapen, dat onder het patronaat staat van de H. Maria ten Hemelopneming, wordt verzinnebeeld door een lelie: een christelijk symbool uit de middeleeuwen in de kerkelijke en algemene heraldiek. Met de drie kruisen uit het wapen van de stad Breda vormt de gehele compositie een Y, een vorm waaraan diverse soorten symboliek ontleend kunnen worden. De kwartieren 2 en 3 symboliseren het Kruis waaraan de Heer gestorven is

waarbij de kleur azuur staat voor goddelijkheid en tevens odnermeer voor de hoop en oprechtheid, en het metaal zilver voor o.m. geloof en zuiverheid. Het lam met kruisvaan is symbool van Christus die is gestorven en verzeen. Johannes de Doper wijst aan het begin van Jezus' openbare leven naar Hem en hij getuigt: "Zie het Lam Gods dat de zonden van de wereld wegneemt" (Joh. 1: 29). Het devies "SINE TIMORE SERVIAMUS ILLI" (dat wij hem dienen zonder vrees) is ontleend aan de lofzang van Zacharias, de vader van Johannes de Doper (Lucas 1: 74). "Degene die wij tot op de dag van vandaag zonder vrees mogen dienen is het Lam Gods, Jezus Christus die zijn leven gaf aan het kruis. Hij is en blijft de opgestane Heer die met ons blijft tot het einde der tijden en wiens Kerk wij zijn." Johannes de Doper is de patroonheilige van mgr. van den Hende. De nieuwe bisschop kreeg destijds bij het Doopsel de naam van Johannes (de Doper).

119

[Print](#)

BN DeStem

03-11-2006

Wapen nieuwe bisschop Hans van den Hende

Vrijdag 3 november 2006 - BREDA - De nieuwe bisschop Hans van den Hende heeft een wapen en een wapenspreuk gekozen.

Monseigneur Van den Hende wordt op 25 november tot bisschop gewijd. Aanvankelijk zal hij bisschop Muskens terzijde staan. Binnen enkele jaren zal hij diens opvolger worden.

Bij zijn wijding tot bisschop van Breda in 1994 koos Muskens als wapenspreuk Shalom (Vrede). Van den Hende heeft gekozen voor een klassieke latijnse tekst: Sine timore serviamus illi (Dat wij hem dienen zonder vrees). De tekst is ontleend aan een gebed van Zacharias, de vader van Johannes de Doper, uit het evangelie van Lucas.

Het wapen van de nieuwe bisschop bestaat uit vier 'kwartieren'. Het lam met kruisvaan in het kwartier linksonder en rechtsboven symboliseert de gestorven en verrezen Christus. De andere kwartieren bevatten het wapen van het bisdom Breda, mede gebaseerd op het stadswapen van Breda.

Het bisdom heeft een lespakket samengesteld rond het wapen en de wapenspreuk voor het katholieke basisonderwijs. Het lesmateriaal is ook te downloaden van de site <http://www.bisdombreda.nl>.

<http://www.bndestem.nl/binnenland/article794688.ece>

Bisschop Breda kiest wapen en wapenspreuk

Geplaatst door Stefan Kortrijk op
vr 3 nov '06 om 16:17u (Bron: Brabants Dagblad)

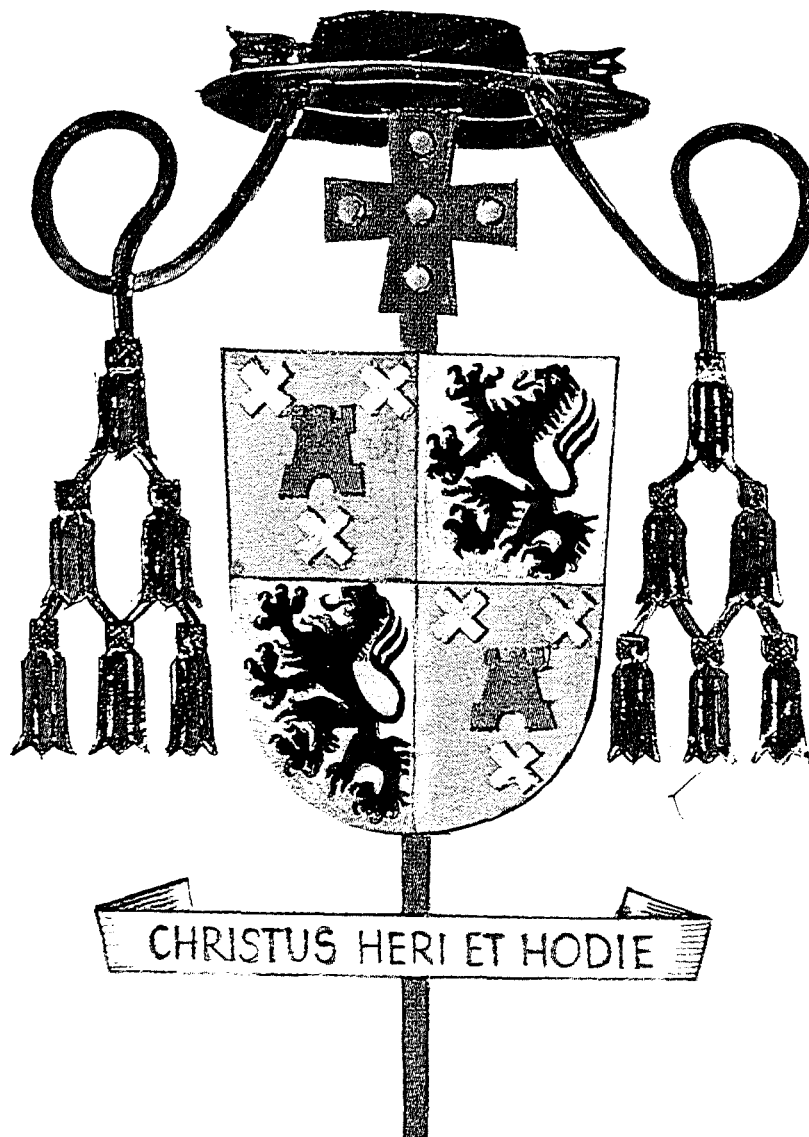
BREDA (RKnieuws.net) - De nieuwe bisschop Hans van den Hende heeft een wapen en een wapenspreuk gekozen. Monseigneur Van den Hende wordt op 25 november tot bisschop gewijd.

Aanvankelijk zal hij bisschop Muskens terzijde staan. Binnen enkele jaren wordt hij diens opvolger.

Bij zijn wijding tot bisschop van Breda in 1994 koos Muskens als wapenspreuk 'Shalom' (vrede). Van den Hende kiest voor een klassieke Latijnse tekst: 'Sine timore serviamus illi'. Dat betekent: dat wij hem dienen zonder vrees. Het devies is ontleend aan een gebed van Zacharias, de vader van Johannes de Doper, uit het evangelie van Lucas.

Het wapen van de nieuwe bisschop bestaat uit vier zogenoemde kwartieren. Het lam met kruisvaan in het linkeronder- en rechterbovenkwartier symboliseert de gestorven en verrezen Christus. De beide overige kwartieren bevatten het wapen van het bisdom Breda, mede gebaseerd op het stadswapen van Breda.

H. Eucharistieviering

bij het afscheid van

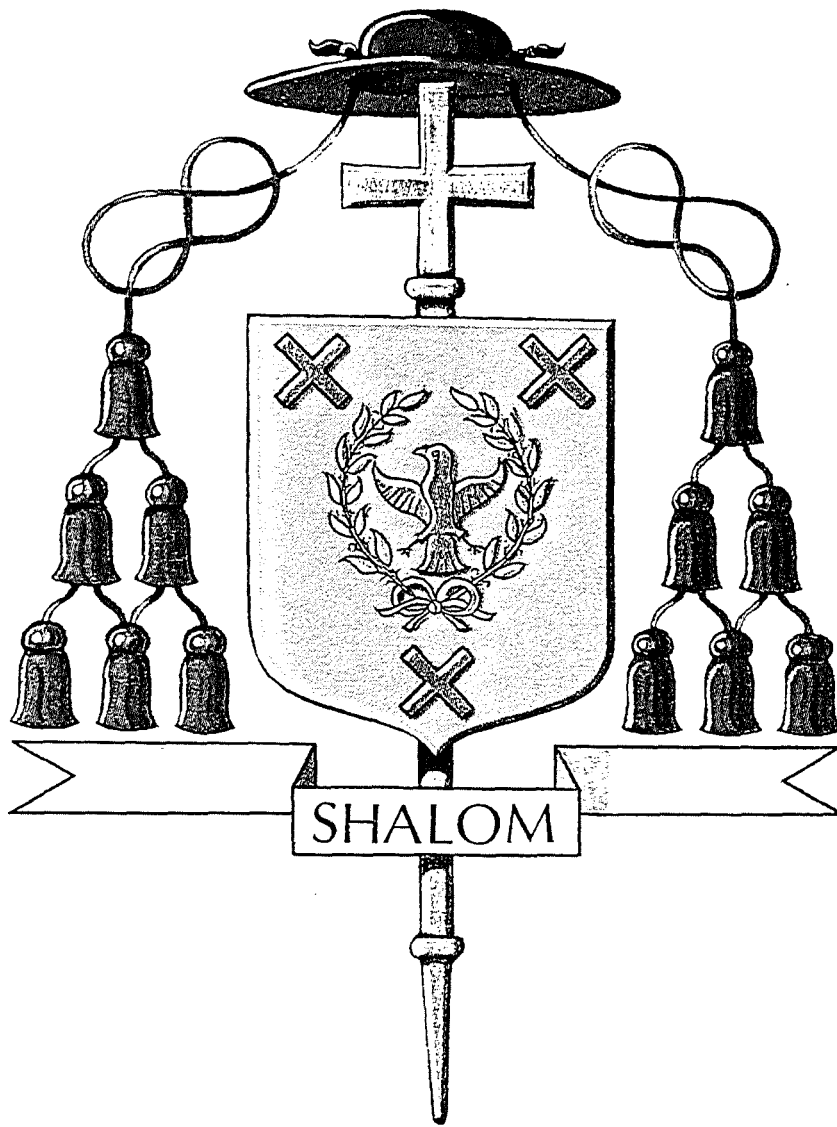
Bisschop H.C.A. Ernst

(86)

als bisschop van het

Bisdom van Breda (1967 - 1992 - 1994)

In de Sint-Gertrudiskerk te Bergen op Zoom

H. Eucharistieviering en Bisschopswijding

van

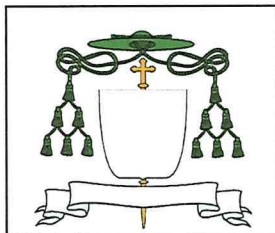
Agr. Dr. Martinus Petrus Maria Muskens

9e Bisschop van Breda

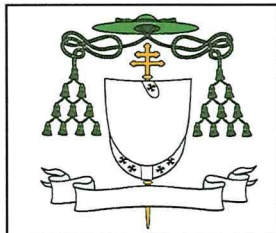
in de Sint-Gertrudiskerk te Bergen op Zoom

WAPENS VAN:

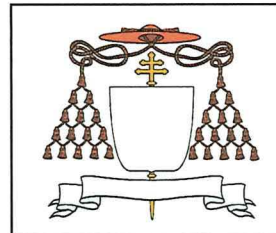
een bisschop

een aartsbisschop

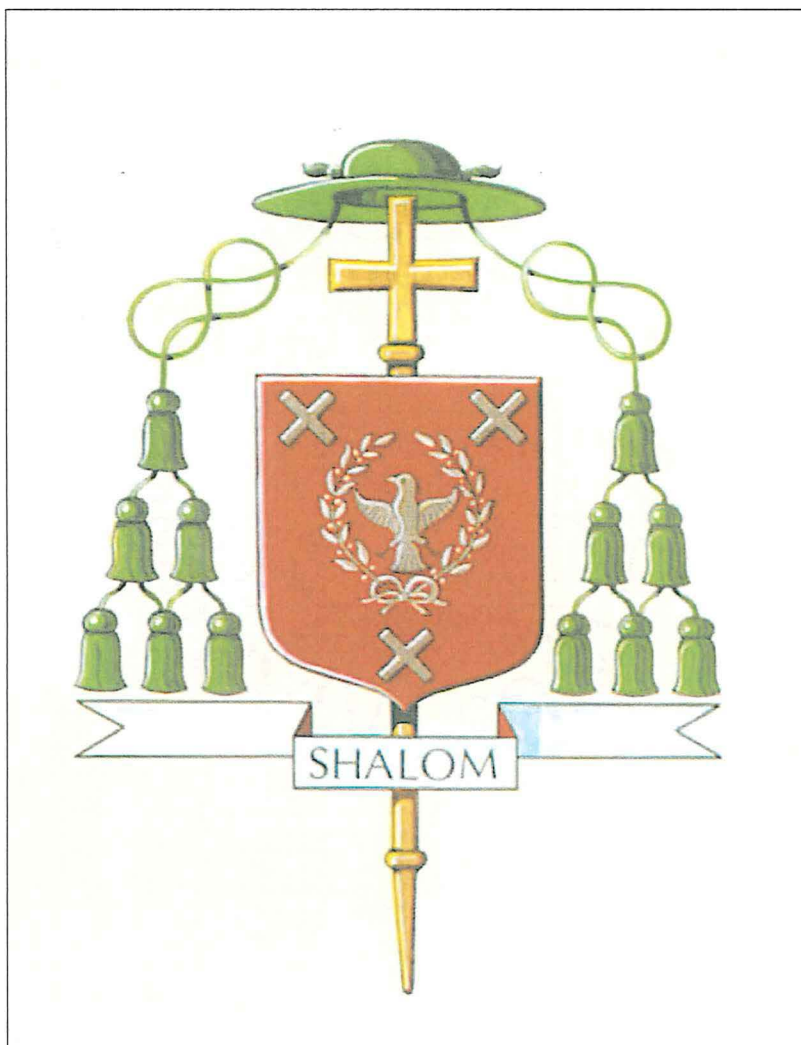

een kardinaal

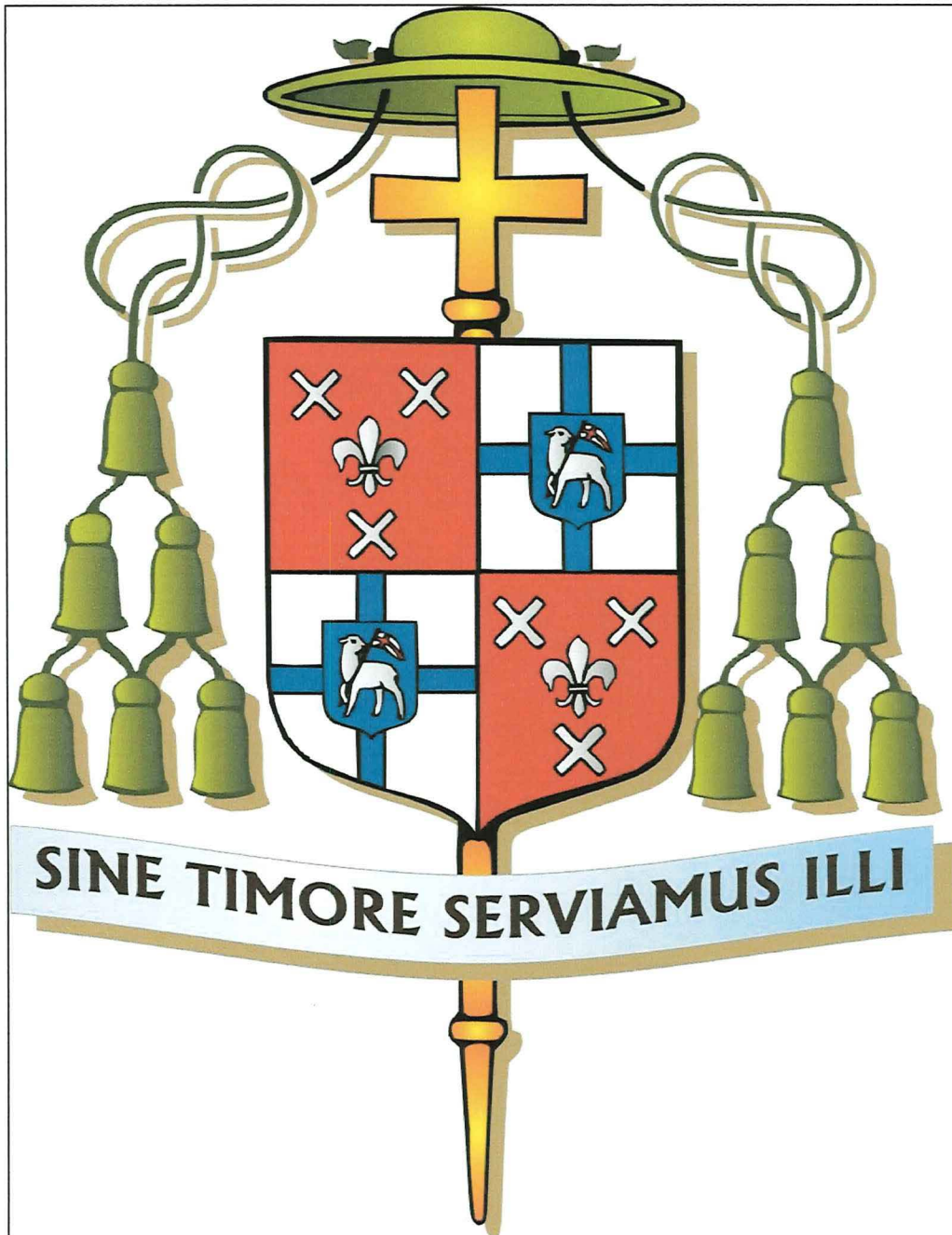

WAPEN VAN BISSCHOP MUSKENS

Bisschop van Breda sinds 26 november 1994

WAPEN VAN BISSCHOP VAN DEN HENDE

HET WAPEN VAN BISSCHOP H.C.A. ERNST

Het wapen wordt als volgt heraldisch aangesproken:

Gevierendeeld: in 1 en 4 van keel een gouden burcht (Middelburg) vergezeld van drie zilveren andrieskruisen, 2 en 1 (Breda).

In 2 en 3 van zilver een leeuw van sabel, geklauwd en getongd van hetzelfde.

De kwartieren 1 en 4 zijn samengevat uit het wapen van de steden Middelburg en Breda; de kwartieren 2 en 3 het persoonlijke wapen van de bisschop.

De wapenspreuk duidt op Christus en daarom werd de leeuw genomen als wapenbeeld: de leeuw is in de heraldiek een van de symbolen voor Christus.

1. In het Liber aureus (9e eeuw) van de H. Emmeranus:
 "Hic leo surgendo portas congregit Averni. Qui numquam dormit, nusquam dormitat in aevum."
 De leeuw, die met ogen open slaapt, is symbool voor de wakende Christus.
 (Bij een tekening voorstellende een leeuw die omringd is door de evangelistensymbolen.)
  2. Honorius van Autun zegt, dat de leeuwenwelp een symbool is voor Christus: ze worden dood geboren en komen op de derde dag ten leven door het gebrul van de leeuwin.
  3. In de Bestiaine van Philippe de Faun symboliseert de leeuw Christus in zijn twee naturen: het voorste krachtige deel van de leeuw verbeeldt Christus' goddelijke natuur, het zwakkere achterste deel symboliseert de menselijke natuur.
  4. Samson doodt de leeuw en vindt later honing in de schedel: Christus' dood is ons ten voedsel voor de reis naar ons einddoel.
  5. De stem van de leeuw doet alle dieren van de woestijn in stilte luisteren: Christus' stem in zijn Evangelie is krachtig als de leeuwstem.
  6. De leeuwin met haar welpen is het symbool van Christus in zijn liefde tot ons.
-

Het kwartieren van een wapen kwam in Spanje op, wanneer er een huwelijk plaats vond, waarbij de bruid als enige erfgename haar vader's wapen (en landertjen) meebracht (Leone en Castilië).

Voor een bisschoppelijk wapen is dit symbolisch zeer geschikt, daar de bisschop mystiek met zijn bisdom gehuwd is (Christus met de Kerk).

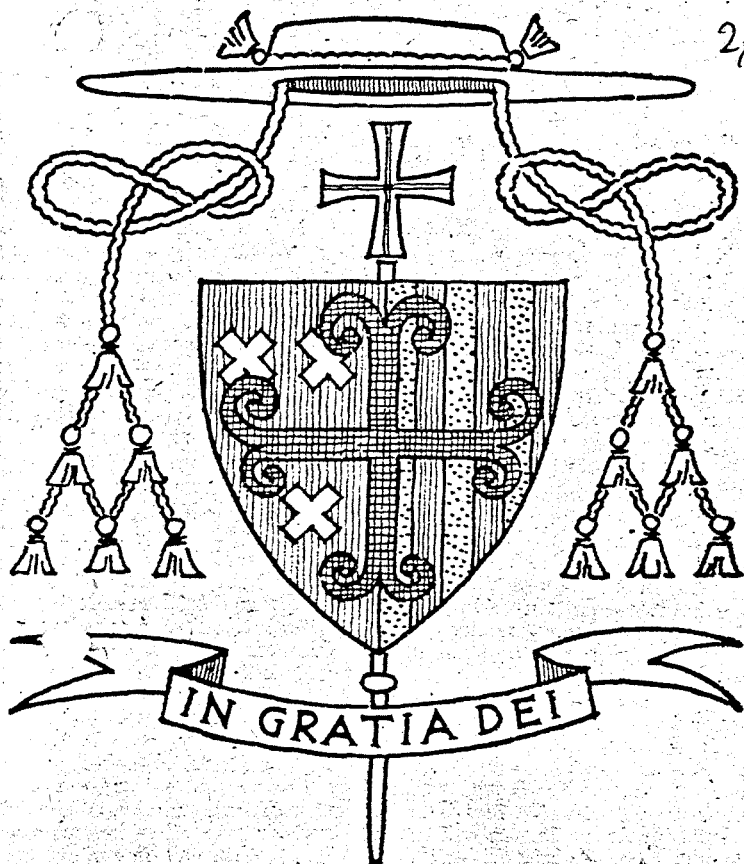

Het wapen van mgr. G. de Vet

Breda's Nieuwblad pag. 1

27 apr.
1962

- de Stem, 1
iets korter

(Van onze verslaggever)

BREDA, april - Dit is het wapen van de nieuwe bisschop van Breda, Mgr. G. de Vet, ontworpen volgens de richtlijnen door de bisschop gegeven. Het is getekend bij de paters Benedictijnen in Oosterhout.

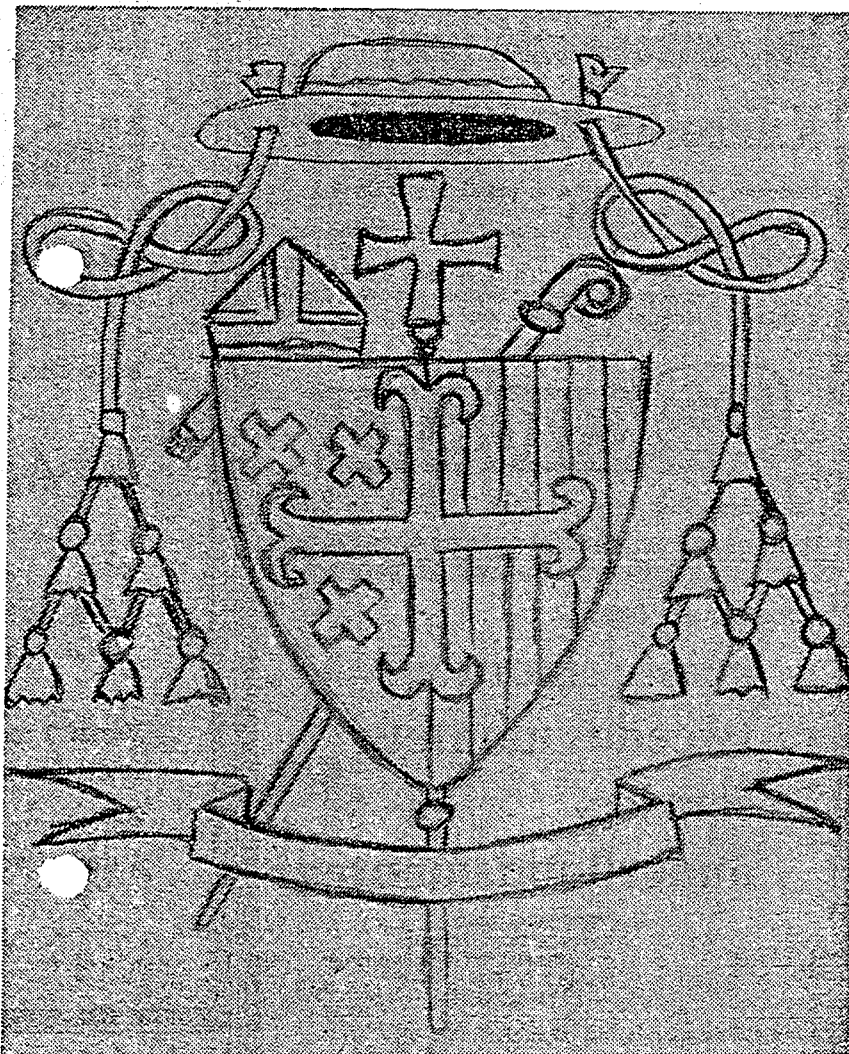
Het veld van het schild verenigt het wapen van Breda, met de drie kruisjes en van Middelburg en verbindt hiermee beide delen van het bisdom. Breda representeert West-Brabant en Middelburg Zeeland. Het wapen van Middelburg is dat van de beroemde abdij van deze stad. Het komt ook reeds voor op het wapenschild van de eerste bisschop van Middelburg Nicolaas de Castro in de zestiende eeuw. Men heeft aldus bijeen de oude bisschopsstad van Zeeland en de nieuwe bisschopsstad van het huidige diocees Breda.

Over het gehele veld is het kruis aangebracht, dat de bron van alle genade is. Dit kruis vloeit in het wapen uit de wapenspreuk van de bisschop: „In gratia Dei (in de genade van God). Het bindt ook de onderscheiden delen van het bisdom samen. Het is een in de heraldiek zo genoemd dubbel gebogen kruis, dat zich als zodanig meer over het geheel kan uitstrekken en, in de zwarte kleur, veel gelijkens vertoont met het smeedijzeren beslag op oude poorten, dat aan het houtwerk immers ook een hecht verband geeft.

De heraldische beschrijving van het wapen luidt: Gedeeld: 1. in rood drie zilveren schuinkruisen (2—1); 2. gepaald van goud en rood van zes stukken; en een dubbel gebogen zwart kruis over alles. Wapenspreuk: In gratia Dei.

Heraldische correcties op een bisschopswapen

Dagbl. de Stem
5 mei 1962
6/2.7

Bij deze maak ik u er beleefd op attent, dat in de afbeelding van het bisschopswapen van mgr. De Vet, zoals die vrijdag jl. in uw blad stond afgedrukt, enige heraldische fouten schuilen.

1. De hoed moet even groot zijn als het wapenschild.
2. De koorden van de kwastjes mogen niet uit de bol, doch moeten uit de rand van de hoed komen.
3. Het Griekse kruis in het schild moet gelijkarmig zijn; eveneens dienen de

4. De witte St.-Andriaskruisen moeten vrij in de rode achtergrond zijn geplaatst.
5. Tenslotte ontbreken de voornaamste attributen van de bisschop, nl. de mijter en de staf. Zonder deze is het geen bisschopswapen, doch dat van een abt.

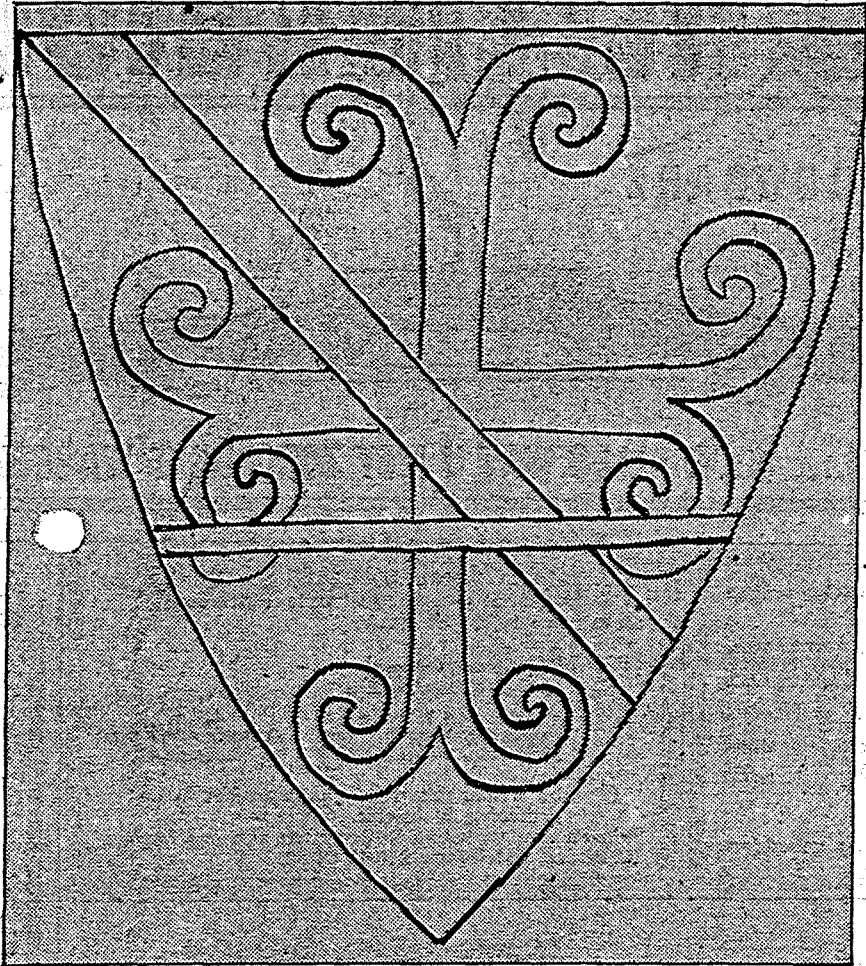
Het zou jammer zijn, wanneer het wapen met deze heraldische misvattingen op 13 mei a.s. wederom zo in uw blad zou worden afgedrukt.

BREDA

C. TH. W.

Da gbt de Stem
Dinsdag 11 mei
1962
61211

Nieuw bisschopswapen

De heer C. Th. W. te Breda meende in de tekening van het nieuwe bisschoppelijk wapen zoals wij dat afdrukten in ons blad van 27 april, een aantal heraldische fouten te kunnen aanwijzen. Zijn stelling beweringen worden nu echter weer afgekeerd door een deskundige op dit terrein. De heer W., zo verzekerde deze ons, wil ten onrechte een aantal wetten maken, waar er vrijheid is gelaten aan de tekenaar.

1 De hoed zou even groot moeten zijn als het wapenschild. Het gezagvolle werk van mgr. Bruno B. Heim: *Coutumes et Droits héraldiques de l'Eglise*, Parijs 1949, zegt er niets over. Over de vorm van de hoed wordt alleen op blz. 80 gesproken en dit wordt niet aangeraakt. En in zijn gegeven voorbeelden ziet men verschillende afwijkingen.

2 De koorden zouden niet uit de bol, maar uit de rand moeten komen. Ook op dit punt is er geen enkele verplichting. Men vindt de meest verschillende uitvoeringen. In het genoemde werk neemt men een komen uit de rand van de bol als voor de hand liggend aan, omdat de koorden dan alleen goed corresponderen met en aansluiten bij de kwasten boven op de hoed, die op hun beurt weer vastzitten aan het koord dat rond de bol van de hoed ligt.

3 Theoretisch is de gelijkarmigheid van het kruis misschien voorgeschreven, maar praktisch hangt de uitvoering af van de vorm van het schild zoals men in het *Annuario Pontificio* kan nagaan bij verschillende kardinalen. De krullen aan het einde van het kruis kunnen gelijk zijn, maar mogen ook de vorm van het schild volgen, zoals men het al ziet op de ramen van de kathedraal van Chartres uit de XIIIe eeuw, de gouden eeuw van de heraldiek. (*Les Vitraux de la Cathédrale de Chartres. Histoire et description par l'abbé Y. Delaporte. Reproductions par E. Houvet. Chartres 1926 Pl. CCX*); bovendien tekent C. Th. W. een ander kruis dan het kruis dat in het

Bovenstaande afbeelding is ontleend aan *Vitraux de la Cathédrale de Chartres. Histoire et description par l'abbé Y. Delaporte. Reproductions par Fr. Houvet, Chartres 1928. Pl. CCX*. Hier ziet men het kruis juist zoals op de tekening van het wapen van mgr. De Vet.

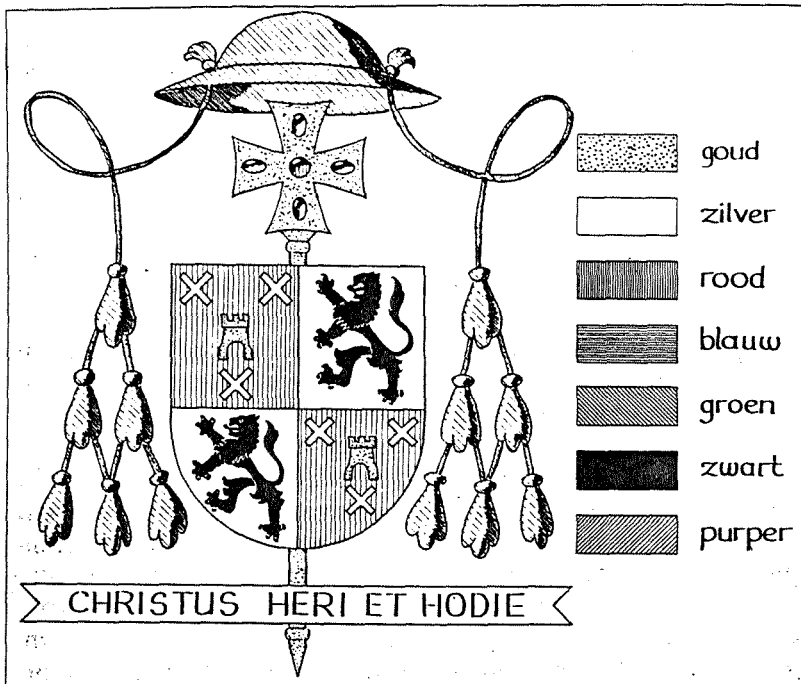
wapen van onze bisschop is gekozen.

4 De bemerking als zou het kruis de Bredase (en Westbrabantse) kruisjes niet mogen bedekken, is niet juist. Het kruis is „over alles”, bij definitie, vastgelegd in de heraldische beschrijving; en alles is bij I niet alleen het rood veld.

5 De opmerking als zou het kruis kenmerkend zijn voor de abt en niet voor de bisschop is geheel onjuist, aangezien het omgekeerde juist het geval is. Men kan er weer het *Annuario Pontificio* op naslaan of het werk van Heim op blz. 87.

We hopen met deze opmerkingen de ongerustheid van de in heraldiek belangstellende lezer te hebben weggenomen.

Wapen van mgr. H.C.A. Ernst, bisschop van Breda

Monseigneur Ernst voert een gevierendeeld wapen met de kwartieren twee aan twee gelijk. De beschrijving van dit wapen luidt: "Gekwartileerd: het eerste en het vierde kwartier rood met een gouden burchttoren, vergezeld van drie zilveren schuinkruisjes, twee boven de toren en de derde eronder: het tweede en derde kwartier ieder van zilver, beladen met een klimmende zwart leeuw. Motto Christus heri et hodie (= Christus, gisteren en heden dezelfde). Achter het schild het gebruikelijke processiekruis met enkele dwarsbalk en het schild gedekt met een groene hoed met tweemaal zes groene kwasten."

Dit wapen herbergt een even knappe als ingewikkelde filosofie en vormt een waar kunststuk. Het wapen is ontworpen door de priester R. de Caluwé, afkomstig uit het diocees en thans werkzaam in Finland. De Caluwé ontwierp onder meer de gemeentevlag van Sas van Gent.

Van 1559 tot het verloren gaan der kerkelijke hiërarchie in de 17e eeuw was Middelburg bisschopszetel. Het gebied van het voormalige bisdom Middelburg werd in 1955 bij het bisdom Breda gevoegd.

De zilveren schuinkruisjes op rood vormen het wapen der stad Breda en komen ook voor in het wapen van het bisdom Breda. De stad Middelburg voert een rood wapenschild met een gouden burchttoren. Het, eerste en vierde kwartier in het wapen-Ernst geven een ineenschuiving te zien van de wapens van deze twee steden.

De leeuw in het tweede en derde kwartier is een Christussymbool en

via deze kwartieren zijn wapenschild en motto met elkaar verbonden. Het knappe van deze keus zit hem in het feit, dat De Caluwé door het onderbouwen met diverse citaten en bronvermeldingen deze leeuw verschillende eigenschappen van Christus tegelijk laat uitbeelden.

1. In het werk Liber Aureus (uit de 9e eeuw, geschreven door de Heilige Emmeranus) lezen we: "de leeuw, die slaapt met de ogen open, is het symbool voor de wakende Christus".

2. De middeleeuwse schrijver Honorius van Autun ($\pm$ 1100) zegt, dat de leeuw een symbool is voor Christus. De leeuwewelp wordt, aldus HvA, immers dood geboren en komt op de derde dag tot leven door het gebrul van de leeuw.

3. In het middeleeuwse werk Bestiane van Philippe de Taun symboliseert de leeuw Christus in zijn twee hoedanigheden, nl. het voorste, krachtige deel verbeeldt Christus' goddelijke natuur en het achterste, zwakke deel symboliseert Christus' menselijke natuur.

4. Samson vindt honing in de schedel van een leeuw, die hij heeft gedood. Zo is Christus dood ons ten voedsel voor de reis naar ons einddoel.

5. De stem van de leeuw doet alle dieren van de woestijn stil luisteren. Zo is Christus stem in het Evangelie krachtig als een leeuwstem.

6. De leeuw en haar welpen symboliseren tezamen Christus in zijn liefde tot ons.

De spreuk is ontleend aan de Brief aan de Hebreëen 13:8.

Hans van Heijningen

Aan:

de weledelgestrenghe heer mr. J.C. van Ingen
Directeur Kanselarij der Nederlandse Orden en
Secretaris Kapittel voor de Civiele Orden
Nassaulaan 18
2500 GK 's-Gravenhage

Datum: 23 oktober 2006

Onderwerp: onderscheidingen bisschoppen van Breda

Zeer geachte heer Van Ingen,

Bij het verzamelen van gegevens ten behoeve van de publicatie van een artikel, betreffende bijzondere wapens in deze regio van Noord-Brabant, te verschijnen in een jaarboek, kwamen ook de wapens van de bisschoppen van Breda aan de orde. Het betreft hier de bisschoppen die van 1853 tot 1951 hun bisdom dienden. Het betreft hier de bisschoppen Joannes van Hooydonk 1853-1868; Joannes van Genk 1868-1874; Henricus van Beek 1874-1884; Petrus Leijten 1885-1914 en Petrus Hopmans 1914-1951. Na dat jaartal voeren de bisschoppen geen 'wereldlijke' onderscheidingen meer in hun wapens gezien toen vrij recente kerkelijke voorschriften. Zij voerden een ordekrus onder hun wapenschilden, opgenomen in de ornamentiek van de schildomlijsting of aan een onder het schild uitkomend lint.

Zonder nadere gegevens veronderstel ik dat het hier het ordeteken van de Nederlandse Leeuw betrof. Dit wordt gesteund door een mededeling van de heer Wolleswinkel van de Hoge Raad van Adel die mij schreef dat uit het werk, getiteld *De Nederlandsche Ridderorden 1900-1936* (Amsterdam-'s-Gravenhage, 1937), blijkt dat de Orde van de Nederlandse Leeuw inderdaad aan laatstgenoemde bisschop Petrus Hopmans in 1910 (dus nog toen hij coadjutor van de toenmalige bisschop was) het ridderkruis werd toegekend.

Kunt u mij bevestigen dat zulks inderdaad het geval is en in welke jaren aan de andere bisschoppen dit ordekrus is uitgereikt en om welke reden en in welke rang (ridder, commandeur, grootkruis enz.).

Bij voorbaat dank om uw ongetwijfeld nuttige aanvullingen van de mij beschikbare gegevens.

Met vriendelijk groet,

Dr. Willem van Ham

Noordsingel 140
4611 SJ Bergen op Zoom
Tel. 0164 243265
E-mailadres: W.van.Ham2@kpnplanet.nl

